

dpl

1970 OKT 7 9

OSZK HIRADÓ

XIII. ÉVFOLYAM 7-8. SZÁM
1970. AUGUSZTUS-SZEPTEMBER

7-8

TARTALOM

- FERENCZY ENDRÉNÉ 111 Az új hungarika bibliográfia visszhangja
MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRÓL
- 116 Krónika
- 118 Néhány szó az MNB gépi előállításának kísérleti munkájáról
- JESZENSZKY GÉZA 121 Újabb történeti irodalom a külföldi beszerzéseinkből
- KIADVÁNYAINK
- WIX GYÖRGYNÉ 123 Szabálytalan könyvismeretetés
- RADNAI MÁRTA 126 Egy már elfogyott kiadványunkról, a Kiadatlan Mikszáth-levelekről
- VITA
- SZILÁGYI TIBOR 128 Az OSzK szakkönyvtári funkcióinak és szakreferensi rendszerének kérdései - Hosszászólás
- MULTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK
- BERLÁSZ JENŐ 132 Jóssefváros kulturális fejlődése I.r.
- KÖRKÉP
- GOMBOCZ ISTVÁN 136 Az IFLA moszkvai közgyűlésén 1970. aug. 31.-szept. 4. Moszkva
- VAVRINECZ VERONIKA 138 Az AIBM idei kongresszusáról. Lipose 1970. június 10-16.
- PETHES IVÁN
- KOVÁCS ILONA 140 Szakirodalmi tallóság
- KÖNYVTÁRUNK ÉLETERŐL
- 141 Könyvtárunk új pártvezetősége
Könyvtárunk törzsgárdáját alkotják
- KELECSÉNYI GÁBOR 142 Törzsgárdánk tagjaival beszélgettünk
- 144 Szakszervezeti hírek
- BELEHORSZKY MÁRIA 145 [KISz] Alapszervezetünk munkaterve
- MÉSZÁROS GYÖNGYI Klubest Csokonaival
- 146 Kamarakórus alakult könyvtárunkban - v.j.

A borítófedélen:

Egyik legrégebbi magyar könyvjegy. Fámetszet (Xl), 75x54 mm. J. Rosenthal megállapítása szerint Nürnbergben 1525-ben készülhetett.

OSZK HIRADÓ

Az Országos Széchényi Könyvtár pártszervezetének és szakszervezetének lapja.

XIII. ÉVFOLYAM 7-8. SZÁM
1970. AUGUSZTUS-SZEPTEMBER

Szerkesztő bizottság:

Ferenczy Endréné
Gyulai Árpád
Horváth Viktor főszerkesztő
Isslay Zoltán
Jeszenszky Géza
Kovács Ilona
Somkuti Gabriella szerkesztő
Wix Györgyné szerkesztő

A szerkesztőség címe:

Budapest, VIII.,
Múzeum körút 14-16.

A kiadásért az OSzK Szakszervezeti Bizottságának titkára felel.

Készült az OSzK házi sokszorosítójában, Budapest, V., Guszev u. 1. F.v.
Müller Jánosné

**AZ ÚJ HUNGARIKA BIBLIOGRÁFIA
VISSZHANGJA**

Lapunk előző számában dr. Haraszthy Gyula és dr. Szentmihályi János - a szerkesztőség felkérésére - tájékoztatást adott a "Hungarica. Külföldi folyóiratszemle" nem régen közreadott próbaszámának célkitűzéseiről és munkálatainak menetéről. Ezuttal, próbaszámról lévén szó, a kiadvány ismertetése helyett azokból a reflexiókból szeretnénk kivonatosszerű összefoglalót nyújtani, melyek megjelenését a magyar könyvtári szakemberek részéről kísérték. Könyvtárunk vezetősége 86 intézményhez ill. szakemberhez (köztük 23 az OSzK munkatársa) fordult véleménykéréssel, hogy a próbaszámmal kapcsolatos észrevételeiket, tartalmi, feldolgozási és formai szempontból tett bírázataikat a további munkálatok során hasznosíthassa.

Az eddig beérkezett válaszok - kivétel nélkül - a régóta hiányolt Hungarica-bibliográfia hézagpótló jelentőségét hangsúlyozzák és örömmel üdvözlik megjelenését. Aláhúzták: a hungaricumok feltárása és regisztrálása a nemzeti könyvtár elsőrendű feladatainak egyike, melynek kézbevitelével régóta esedékes adósságot törleszt. Vitatott kérdés legfeljebb a megvalósítás mikéntje lehet:

- 1./ a regisztrálás - a próbaszámmal hasonlóan - továbbra is önálló kiadvány formájában történjék-e és ez esetben
 - a./hogyan illeszkedjék a Magyar Nemzeti Bibliográfia rendszerébe?
 - b./az anyag mennyisége és a kiadvány használhatósága milyen periodicitást igényel?
- 2./ vagy pedig, periodusokra nem tagolódó, egységes cédulakatalógus biztosítaná-e jobban a tájékoztató munka támogatását?

A vélemények eltérőek:

"Meg lehetne gondolni, nem volna-e elegendő évente egyszer kiadni?" [Székely Sándor-Szepesi Zoltánné, OKDK]

"Ez az anyag nem számonként, hanem éves, ötéves gyűjteményként lehet értékes és hasznos, nálunk minden bizonnyal a Referenszen, egy egyesített cédulakatalógus formájában." [Szilvássy Zoltánné, OSzK]

A kiadvány, mint bevezetőjében említi "a könyvtárak, tudományos intézmények, szaktájékoztató központok, bibliográfusok és dokumentalisták szervezett együttműködésével jött létre". A munkaszervezésnek ez a megoldása látszik egyedüli biztosítéknak arra vonatkozóan, hogy, egyrészt az anyaggyűjtés az

"országos folyóiratbázis" egészére támaszkodják, - egy-egy gyűjtemény szűkebb köre helyett, - másrészt az egyes tudományágak figyelése a megfelelő szakemberek kezébe kerüljön. Az OSzK feladata marad azonban - természetesen a gyűjtőköréhez tartozó folyóiratok feldolgozásán kívül, - a munka megszervezése és az összegyűlt anyag egységes egészévé kovácsolása. Az így kialakított munkaszervezettel a hosszászólók kivétel nélkül egyetértének, mint elvileg egyedül lehetséges megoldással, azonban a próbaszám tükrözte megvalósulás már kételyeket is ébresztett:

"Az anyag feldolgozási módját a munkaközösségben dolgozók nagy száma helyenként kedvezőtlenül befolyásolja... Nem egyforma szempontok szerint bírálják el az anyagot vagy a figyelt folyóiratokat." [Gál Andorné, OMgK]

"A kooperáción alapuló munka megfelelő szervezettséget követel. E szervezetségnek meg kell nyilvánulnia az egyeztetett gyűjtési elvekben, a feldolgozási módszerek azonosságában és a beérkezett anyag biztonságos ellenőrzésében is... A próbaszám átlapozásából úgy tűnt, hogy a gondosan, nagy szakértelemmel összegyűjtött részek nem álltak össze egészévé, a bibliográfia jelenlegi formájában szerkesztetlen nyersanyag maradt." [Fügedi Péterné, OSzK]

Az előbbiekkal bizonyos fokig ellentétben viszont az MTA Könyvtára a szerkesztés eddig egy kézben összefutó munkáját esetleg több könyvtár együttműködésével kívánja felcserélni:

"Javasolom, hogy a Hungarica szerkesztője keresse meg Könyvtárunkat, hogy a személyes megbeszélés lehetőségeivel élve tisztázhassuk a szerkesztés problémáit." [Rejtő István, MTA Könyvtár]

Valószínűleg a kooperáció összehangolásának kimaradt láncszemei okozták a gyűjtőkör és a célkitűzés határozott megfogalmazásának többek által említett hiányát is.

"Hasznos lett volna, ha egy kissé bővebb bevezető megfogalmazza azokat az elveket, amelyek alapján a feldolgozás történt." [Róna-Tas András, OSzK]

"Lényegesnek tartanám a kiadvány feladatkörének pontos körülhatárolását: csak a kurrens tájékoztatást tekinteti feladatának vagy az irodalomkutatások segédeszköze kíván lenni...? Nem eléggé következetes a válogatásra kijelölt kiadványok köre sem. Egyes szakterületeken folyóiratokon kívül évkönyvek, gyűjtemények... is szerepelnek." [Faragó Lászlóné, OSzK]

A tartalmi teljesség tekintetében nem találkozott lényeges ellenvetéssel az az elképzelés, hogy a Hungarica-bibliográfia gyűjtési köre a tudományok egészére terjedjen ki, az egyes tudományágak összefüggő láncolatában tárva fel a magyar vonatkozású külföldi folyóiratközleményeket. De, ezzel szemben, néhány bővítési, illetve leszűkítési javaslattal is találkozunk:

"Egy-két tudományág kimaradt a figyelésből...ilyenek az ateizmus, valláskritika, vallástörténet, szociológia, szociográfia, csillagászat, meteorológia... Más szakoknál viszont, - elsősorban a történelemnél - a közölt anyag látszik hézagosnak, fontos folyóiratok (pld. a Historische Zeitschrift) kimaradtak a feldolgozásból." [Vértessy Miklós, ELTE Egyetemi Könyvtár]

"Felvethető..., hogy az orvostudományi tanulmányok a kiadványban nem kapnának helyet és továbbra is a MOB tárná fel az anyagot." [Faragó Lászlóné, OSzK]

"...műszaki, mezőgazdasági és orvosi területen [a hungaricumanyag feltárása] jobban illeszkedne a meglévő nemzeti szakbibliográfiák profiljába, illetve ebben a külön kiadványban való közlésük sok duplikációt eredményezne." [Szilágyi Tibor, KMK]

Más szempontból ugyan, de szintén az anyaggyűjtés kiterjesztésére tett javaslatot Kecskeméti István [OSzK] is:

"A regisztrálás egészen a hírekig terjedjen ki minden hungarika-vonatkozású közlésre. A feldolgozó munkatárs feladata azután, hogy a jelentéktelen tartalmúakat kiszűrje."

A gyűjtött anyag elrendezése a MFR gyakorlatában bevált ETO rendszerű szakbeosztást követi, 63 szakcsoport alkalmazásával. De

"a szakcsoportok bontása esetleges... a szakcsoportok létrejötte az összegyűlt anyag folyamánya, nem pedig az anyagot rendezték össze egy megfontoltan kialakított szakrend szerint. [Szilvássy Zoltánné, OSzK]

Ugyanezzel kapcsolatban Róna-Tas András [OSzK] így veti fel a kérdést:

"Vajon van-e a kiadványnak állandó szerkezete?"

Az egyes szakcsoportok részletesebb elemzésére csak ketten vállalkoztak:

"A 61 szaknál... a szakbeosztást erősen finomítani kell." [Vértesy Miklós, ELTE Egyetemi Könyvtár]

"Nyelvészeti folyóiratok szakbesorolása következetlen. Az Acta Linguistica, Magyar Nyelv... a 0 fejezetben, ellenben a Nyelvtudományi Közlemények, valamint a Néprajz és Nyelvtudomány a 801 fejezetben található. [Tuszkau Antónia, MTA Nyelvtud.Int.]

A szakcsoportokon belül alkalmazott három kategória (a/ magyar vonatkozású közlemények; b/ magyar szerzők munkái; c/ magyar szerzők munkáinak ismertetése) megfelelő keretet biztosít az anyag áttekinthető elrendezésére. Legfeljebb az a/ csoport címének megfogalmazásával kapcsolatban jelezzük többeknek ezt az észrevételét, hogy a "közlemények" kifejezésben az idesorolt néhány jelentős, nagyobb terjedelmű tanulmány degradálása érezhető. Megoszlanak viszont a vélemények az egyes tételeknek a kategóriákba való besorolását illetően:

"Természetesnek tartom, hogy a külföldi folyóiratokban publikáló magyar szerzők magyar vonatkozású cikkei csak egy helyen szerepeljenek, ez esetben azonban inkább látnám indokoltnak, hogy a közlési hely a b/ és ne az a/ kategória legyen." [Fodor Zoltán, ELTE Könyvtártudományi Tanszék]

"Javasolnám a mai Magyarországon és az egyéb külföldön élő magyar szerzők valamiféle megkülönböztetését." [Niederhauser Emil, MTA Történettud.Int.]

"Feltétlenül helyeslem a szerkesztésnek azt a szempontját, hogy a kiadványban egy cikket csak egy helyen közöl." [Fodor Zoltán, ELTE, Könyvtártud.Tansz.]

"Megfontolandónak tartom a két vagy több rovatba is besorolható adatokra való hivatkozás rendszerezését." [Fejér István, OMKDK]

A három kategórián belül a bibliográfiai tételek felsorolásának alapja általában a betűrend. Valószínűleg a bevezető szűkszavusága és a szerkezet részletesebb ismertetésének hiánya okozhatta, hogy

"a cikkek felsorolási rendje egy-egy a,b,c. kategórián belül a használt számára nem világos." [Fodor Zoltán, ELTE Könyvtártud. Tanszék]

"...másutt a közlések sorrendjében semmiféle szabályt sem tudtam felfedezni. A szerkesztők...nevüket mért nem tünteti fel a próbaszám?...állapítsanak meg valamiféle sorrendet s ennek betartására a további számokban ügyeljenek!" [Vértesy Miklós, ELTE Egyetemi Könyvtár]

A c/ kategóriában az ismertetések - igen helyesen - az ismertetett mű szerzői betűrendjét követik, de

"ha egy munkát többen ismertetnek, elég a munka adatait egyszer felvenni." [Niederhauser Emil, MTA Történettud.Intézet]

Ellenpéldaként Vargyas Lajos művének recenziói kínálkoznak (12.p.)

Talán a legnagyobb vitát az annotációk és a cimfordítások kérdése váltotta ki. Magánról az annotációnak a létjogosultsága is vitatottá vált:

"Elvi döntést kíván annak a megvitatása, hogy szükséges-e egyáltalán referátumok közlése... A magam részéről hajlok arra, ... hogy az anyag többsége nem igényel a címen kívül bővebb ismertetést." [Fejér István, OMKDK]

"Kívánatos lenne, hogy az általános jellegű magyar vonatkozású cikkek esetében az annotált tételek számát növeljék." [Rejtő István, MTA Könyvtára]

Azok, akik az annotáció mellett foglaltak állást, hiányolták az egységes megoldást:

"...utasítás hiányában nem egyenletesek a próbaszámokban közölt rövid annotációk. Helyenként nem mondanak többet a címnél, másutt túl részletesek a kiadvány kereteihez és lehetőségeihez képest, egyes címeknél, ahol pedig indokolt lenne, hiányoznak." [Faragó Lászlóné, OSzK]

"Milyen szempont szerint kaptak az egyes tételek annotációt?...Miért nem egységesen kötelező a cím magyar fordítása?" [Pröhle Éva, Országos Állategészségügyi Intézet Könyvtára]

"A magyar eredeti cím helyett csak a cím szabad fordítását közli a leírás... Az annotációk stílusát kissé csiszolni kellene, a magyartalanságok nem éppen diszei egy Hungarica bibliográfiának." [Fügedi Péterné, OSzK]

Feltételezhető, hogy csak a próbaszám kísérleti jellege okozta a mutatók, sőt mutatórendszer hiányát és a kiadvány kurrens megindítása e hiányt mindenképpen pótolni fogja. Így nem is annyira bírálatként, mint inkább az index szükségességének hangsúlyozására idézzük a szinte kivétel nélkül egybehangzó megállapításokat:

"A kiadvány használhatóságát nagymértékben csökkenti, hogy nem készült hozzá index." [Róna-Tas András, OSzK]

"Nagyon hiányzik a kiadványból a mutató...Szükséges volna a tételeket sorszámozással ellátni és legalább egy szerző szerinti index, továbbá egy index a folyóiratok címe szerint." [Sárdy Péter, KMK]

"A tartalmi teljességet illetően semmi támpont nincs, elemi szükség lenne a feldolgozott folyóiratok jegyzékének közlése." [Szilvássy Zoltánné, OSzK]

"Feltétlenül szükség lenne kétféle indexre, az egyik lenne valamennyi előforduló személynév egységes betűrendje, a másik a tárgyi index lenne, amely a cikkekben és ismertetésekben előforduló művek, folyóiratok, stb. nevét vetítené ki." [Szilvássy Zoltánné, OSzK]

"Feltétlenül hiányolom a tételszámozás elmaradását, ami arra mutat, hogy mutatózásnak még a szándéka sem merült fel." [Szilágyi Tibor, KMK]

Végezetül valamennyi hozzászóló szót emel a bibliográfia külalakja: tipográfia, nehezen olvasható volta és sajtóhibái ellen. E kétségtelenül fennálló hibák mentségéül ismét a "próbaszám" meghatározást hozhatjuk fel, bízva benne, hogy a végleges megvalósulás már kiküszöböli ezeket. De még ebben az esetben is megszívlelendő Dányi Dezső [Statisztikai Hivatal Könyvtára] megállapítása:

"Nem hiszem, hogy az OSzK 1970-ben ilyen külalakú kiadvánnyal megjelenhet!"

A próbaszámról beérkezett véleményekből összefoglalónkban inkább azokat a bírálatokat és problematikus kérdéseket emeltük ki, melyeknek megvitatása a munka folytatása szempontjából leglényegesebbnek tűnik. Az összeállítás eredményeit, a kezdeményezés jelentőségét talán nem kell külön hangsúlyoznunk, bár minden hozzászóló helyt adott elismerésének és a bírálatokat is mindenkor a segitőszándék ösztönözte. Az a közös cél, hogy a régen hiányolt Hungarica-bibliográfia megvalósulása minél hiánytalanabbul váltsa be a hozzá fűzött reményeket.

FERENCZY ENDRÁNÉ

MUNKÁNKRÓL KÉRDÉSEINKRÓL

KRÓNIKA

Kitüntetések

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 60. születésnapja alkalmából eredményes munkája elismeréséül Horváth Viktor osztályvezetőnek a MUNKA ÉRDEMREND EZÜST FOKOZATA kitüntetést adományozta. (Magyar Közlöny 1970.80.sz.)

A művelődésügyi miniszter augusztus 20. alkalmából

dr. Faragó Lászlóné osztályvezetőnek, Galamb Györgyné tud.főmunkatársnak, dr. Gordon Miklósné főkönyvtárosnak, dr. Hernády Dénes osztályvezetőnek, dr. Soltész Zoltánné osztályvezetőnek, Szabados László tud.munkatársnak, Tamás Péter osztályvezetőhelyettesnek, dr. Tarr Lászlóné tud.munkatársnak, Tomits Ottilia főkönyvtárosnak, Urosevics Daniló tud.munkatársnak és dr. Vízkelety András tud.főmunkatársnak A SZOCIALISTA KULTURÁÉRT kitüntetést adományozta.

Bibor Jenőné könyvtárest, Demény Ottóné főkönyvtárost, dr. Dubois Sarolta főkönyvtárost, Kiszely Olivér tud.főmunkatársat, Koncz Béláné könyvtárost, Kovács Ilona csoportvezetőt, Kovács Istvánné főkönyvtárost, Nemes Erzsébet Klára osztályvezetőhelyetteset, Polyánszky Zoltánné könyvtárost, Tisza Kálmánné könyvtáros, dr. Tornya Alice főkönyvtárost, Zilahy Tamásné csoportvezetőt és Zsemberi Anna könyvtárost MINISZTERI DICSÉRET-ben részesítette.

Czettler Antalné restaurátornak, Kovács Árpádné előadónak, Kulin Gábor kisegítőnek, Müller Jánosné műszaki ügyintézőnek, Nagy Sándorné étkezdei dolgozónak, Prim József kiemelt szakmunkásnak, Sándor István szakmunkásnak, dr. Szalay Andorné szakmunkásnak, Tatai András raktári csoportvezetőnek, Tibolya Istvánné könyvtárosnak és Vén Tiborné előadónak a KIVÁLÓ DOLGOZÓ kitüntetés jelvényt adományozta.

Uj munkatársaink: Balogh Judit könyvtáros II./Kötelesspéldány-szolgálat, Butor Vera könyvtáros I./Katalogizáló Osztály, Czékli Béla könyvtáros II./Nemzetközi Csereszolgálat, Győrei László kisegítő I./Keszthely, Hajdu Istvánné kisegítő IV./Gondnokság, Husi Kálmánné kisegítő IV./Gondnokság, Szabó Istvánné szakmunkás/Könyvkötészet, Szép Sándorné kisegítő IV./Könyvelosztó, Szinyákovics Györgyné könyvtáros I./Katalogizáló Osztály, Vizsolyi Gyuláné könyvtáros I./Raktári Osztály.

Eltávoztak könyvtárunkból: Borsy Erzsébet könyvtáros II./Áth.KöolaJ és Gázipari Tervező Váll., Fekete Etelka könyvtáros I./Áth. Antos István Közgazd.

Kollégium, Hertelendy Imre kisegítő II./nyugd. Liszkai Sándor kisegítő II./felmondás, Matolay Mária könyvtáros II./Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezete, dr. Munkácsy Piroska osztályvezetőhelyettes/nyugd., Rózsa Józsefné kisegítő II./felmondás, Somogyi Andrásné csoportvezető/áth. Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára, Tudós Erika könyvtáros II./Magyar Rádió.

Megbízások: Könyvtárunk főigazgatója a Kisnyomtatványtár vezetésével dr. Wittek Lászlóné osztályvezetőhelyettest bízta meg.

Átsorolások: Nemere Zoltánné előadó, Orbán Ákosné előadó, Sándor István kiemelt termelői szakmunkás, dr. Wittek Lászlóné osztályvezetőhelyettes.

[Lezártuk: 70.09.14.]

KÖZLEMÉNYEK

OSzK Munkaügyi Döntőbizottság

A Munka Törvénykönyve végrehajtási rendeletének 103.§-a (1) bekezdésében foglaltak alapján könyvtárunk főigazgatója a szakszervezeti bizottsággal egyetértésben javaslatot tett a Fővárosi Területi Munkaügyi Döntőbizottságnak Kosztály István elnök és dr. Borsa Gedeon elnökhelyettes megbízásának 1970. július 1-től további 2 évvel való meghosszabbítására és dr. Faragó Lászlóné elnökhelyettesi megbízására. Ezzel egyidejűleg ugyancsak 2 évi időtartamra a munkaügyi döntőbizottságban való részvétellel tagként, ill. póttagként a könyvtár igazgatósága részéről dr. Soltész Zoltánné és Szente Ferenc osztályvezetőket, a szakszervezeti bizottság részéről Belencsik Lajos és dr. Markos Béláné könyvtárosokat bízta meg.

Szervezeti változások

F.évi szeptember 1-i hatállyal az Országos Széchényi Könyvtár szervezetében V. főosztály jelzéssel állományvédelmi és reprográfiai főosztály alakult. A főosztály vezetője: Óvári Sándor. A főosztály tagozódása: 1. Mikrofilm Osztály (Belső megosztása: könyvtári és laboratóriumi csoport.) 2. Restaurátori Laboratórium (Belső megosztása: könyvrestaurátor és hírlapjavító csoport.) 3. Könyvkötészet. 4. Hírlapkötészet. 5. Kiadványi Csoport/Sokszorosító. Ez utóbbi felállítására csak 1971 folyamán kerül sor. Addig a régi kiadványtár az Igazgatási Osztály, a sokszorosító-üzem a Könyvkötészet keretében működik.

Határozat

Az OSzK Munkaügyi Döntőbizottsága MD 2/1970 sz.a. Piller Antal gépkocsivezető fegyelmi határozat elleni panaszában a következő határozatot hozta: "A Munkaügyi Döntőbizottság az OSzK 1580/1970 sz. fegyelmi határozatában hozott fegyelmi büntetés 1. pontjára vonatkozólag Piller Antal panaszának helyt ad és a személyi alapbér-csökkentés mértékét havi 200 Ft helyett havi 100 Ft-ban állapítja meg. Piller Antal panaszának többi részét a Döntőbizottság elutasítja."

KÜLFÖLDI KAPCSOLATAINK

Kulturregyményes fogadásaink az idén nagyjából az őszi hónapokra maradtak. Elsőként az újvidéki Matica Slovenska Könyvtára kéziratárának tudományos munkatársa Ivanka Veselinov érkezett, aki tanulmányi munkáját a Budai Szerb Püspökség szentendrei könyvtárában végzi. Néhány nappal később, szeptember 21-én láttuk vendégül a lipcsei Deutsche Bücherei munkatársait: Hans-Martin Plesskét, a DB tudományos titkárát, Theodor Ottot, a természettudományi és műszaki tájékoztatás szakvezetőjét és Wolfgang Wächtert, a DB restauráló üzemének vezetőjét. Tanulmányi látogatásaik során a budapesti nagykönyvtárakat is felkeresték. A nemzetközi kiadványcsere kérdéseinek megbeszélésére láttuk vendégül a berlini Deutsche Staatsbibliothek munkatársai közül dr. Peter Genzelt, az ottani szerzeményi főosztály igazgatóját és F. Subirget, a kulturregyményes cserék főelőadóóját. Vendégeink következő csoportját október folyamán várjuk.

Munkatársaink külföldön

Dr. Karsay Orsolya kéziratárunk munkatársa szept.1-től, a KMK-tól Szente Ferenc osztályvezető és Urosevics Daniló tud.munkatárs, szept.21-től a magyar-jugoszláv kulturregymény keretében az újvidéki Matica Srpska Könyvtárának voltak vendégei. Karsay Orsolya a Matica Srpska levéltára magyar vonatkozású anyagának feltárásával foglalkozott, a KMK munkatársai közművelődési vonalon módszertani tapasztalatcserek és a délszláv lakosság könyvtári ellátásával kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdések egyeztetésére utaztak Novi Sadra.

Markovits Györgyi tud.főmunkatárs a magyar-francia kulturális munkaterv keretében ösztöndíjjal egy hónapra Franciaországba utazott.

Néhány szó az MNB GÉPI ELŐÁLLÍTÁSÁNAK KISÉRLETI MUNKÁLATAIRÓL

Könyvtárunk 1970. évi munkaterve kiemelt feladatként jelölte meg a Magyar Nemzeti Bibliográfia gépesítése kérdéseivel való foglalkozást, de számolva annak előre fel nem mérhető nehézségeivel, csak ennyit rögzített: "Az MNB gépi előállításának előkészítéseként a MARC-rendszer adaptálási lehetőségének vizsgálata."

Lapunkban könyvtárunk e feladataival eddig csak az országos gépesítési program keretében foglalkoztunk (1969:5-6,9-10. és 1970:1-2.) utalva arra, hogy a későbbiekben ismertetjük "azokat az elgondolásokat, amelyek saját belső gépesítési programunk kezdeti lépéseit jelentik".

Az erről szóló tájékoztatás megadására lapunk szerkesztősége azokat a munkatársakat kérte fel, akik könyvtárunkban közvetlenül foglalkoznak ezzel a kérdéssel. A megbeszélésen Óvári Sándor mint e feladat összefogásával megbízott főosztályvezető, a Bibliográfiai Osztály részéről Fügedi Péterné osztályveze-

tő és Szücs Jenőné tud.munkatárs, az MNB szerkesztője, a Katalogizáló Osztályról pedig dr. Faragó Lászlóné osztályvezető és Kovács Ilona csoportvezető vettek részt. Az itt kialakult beszélgetés alapján foglaljuk össze a gépesítésről folytatott érdekes, két órás vita lényegét.

A gépesítés hosszú felkészülési időt kíván - mondotta bevezetesként Fügedi Péterné - és a most folyó kísérletek biztosítékot nyújtanak arra, hogy ha majd meglesz a lehetőség, az ne érje készületlenül könyvtárunkat. A kísérlet közvetlen célja tehát megismerkedni a témával, tanulni, mivel az elmélet és a gyakorlat csak együtt vezet eredményre.

A kísérlet anyaga a Magyar Nemzeti Bibliográfia egy számának megfelelő mennyiségű, különböző alaptípusokból összeállított anyaga a feldolgozó munka egyszerűsített modelljeként. A gépi lehetőséget a JATE Kibernetikai Laboratóriumával kötött tudományos együttműködési szerződés tette lehetővé, melyet irányítójának, Kalmár László egy.tanárnak segítőkészsége biztosított könyvtárunk számára. Makay Árpád tud.munkatárs foglalkozik programunk kidolgozásával. A cél a nemzeti bibliográfia egy kurrens füzetének gépi előállítását a jelenlegi szinten. A géppel előállított szám azonban ennél jobb lesz, mert megoldja a tételazonosítást is.

A gépi feldolgozáshoz, mint módszert a MARC II. programot (a Library of Congress gépesítési programjához kidolgozott rendszer) választottuk, mert használatával, ha szükséges, beléphetünk a MARC II. rendszerbe. A MARC II. rendszere nemzetközi szabványként ma még megvitátás alatt áll.

E módszer bibliográfiai adaptálásához először magát a MARC II. rendszert kellett "megtanulnunk" - hangsúlyozta Szücs Jenőné. Ezt egy szervezett tanfolyam keretében dr. Sebestyén Géza főigazgatóhelyettes irányította. A készülő gépi MNB-füzetnek szabályzatai (mely egy több részfeladatból álló kísérlet-sorozat első lépése) több tévedés, zsákutca és munkaismétlés után készültek el. És csak utána kerülhetett sor a címleírásoknak egy előzetesen megtervezett adatlapon való feldolgozására.

Érdekes tapasztalat volt ennek során az, hogy ahol a jelenlegi címleírásokon változtatni kellett, vagy ahol eltérés mutatkozott, ott a megoldások az új címleírási szabványtervezethez igazodtak. Magyarán: a szabvány kidolgozása során a gépi célkitűzésekre nem voltak ugyan tekintettel, mégis a nemzetközi gyakorlat ismeretében a gépesítés igénye áttételesen érvényesült abban.

Milyen könyvtárosi felkészültség szükséges a gépesítéshez, és milyen könyvtárunk technikai bázisa?

Izgalmas kérdések ezek - mondotta Fügediné - hiszen könyvtárosaink előtt nagyrészt ismeretlenek a követelmények és gépek, de nem kétséges az, hogy kiváló könyvtárosi felkészültségre van szükség, mert a gép csak a jól megfogalmazott igényeket tudja megoldani, menetközben nem lehet változtatni, általános érvényű utasításokkal kell dolgozni és a gép nem ismer kivételeket. A jó könyvtárosi felkészültség mellett ismerni kell azt is, hogy a gép mire képes, de technikai részletismeretekre nincs szükség. A rendelkezésünkre álló állásra ezért nem is gépes szakembert, hanem jó könyvtárost kerestünk.

A technikai bázissal kapcsolatban paradox helyzetben vagyunk: gépesítünk gép nélkül. Természetesen nem arra gondolunk, hogy kísérleteinkhez már saját computer álljon rendelkezésre, - bár meg kell állapítani, hogy a program nem a szegedi MINSZK gépekre méretezett és a nehézségeket csak a programozó személye hidalja át, - hanem a perifériák hiánya okoz nehézséget. Pl. nincs lyukszalag-írógépünk, a megoldáshoz az Országos Mezőgazdasági Könyvtár nyújtott komoly segítséget: elvállalta anyagunk lyukszalagravitelét, Optima gépen. Nagyon fontos lenne azonban saját lyukszalag-írógép a magyar ábécé betűivel és könyvtári jelekkel! Az első próbafüzet megjelenése külső tényezőktől függ, de őszre várjuk.

A gépi kísérletekkel egyidejűleg - folytatta a tájékoztatást dr. Faragó Lászlóné - a Katalogizáló Osztály néhány, a gépesítés továbbviteléhez szükséges elvi-elméleti kérdéssel foglalkozik:

- Az angol-amerikai címleirási szabványt összevetjük a jelenlegi magyar szabvánnyal, a leszűrt eredményt pedig a MARC II. kódolási rendszerével. Ezzel segítjük a kísérleti feldolgozás megindulásához szükséges szabvány kidolgozását.

- 30 magyar könyvtár címleirási gyakorlatának egybevetése pedig a gépesítés felhasználásához szükséges egységes gyakorlat kialakításának elősegítését célozza.

- A feldolgozó munka és katalógusaink kapcsolata a gépesítéssel c. kérdéskör vizsgálata ugyanakkor a további felhasználás lehetőségeit kutatja.

A gépesítés a központosítás irányában hat, és könyvtárunkat központi szerepre predesztinálja a központi szolgáltatások gépesítésére. Hazánkban ugyan több helyütt is folynak gépesítési kísérletek, azonban ezek összehangolása is lényeges, hiszen a külön megoldások nem célszerűek. A gépi rendszer megkönnyíti az egymásközi kapcsolatot, előnyt jelent egyetlen könyvtár, egy ország könyvtárai és a nemzetközi kapcsolatok terén. A kísérletek - mint mondtuk - világszerte folynak, gyakran a miénkhez hasonló célból, pl. a Lenin Könyvtár kótetkatalógusokat állít elő, hogy kidolgozza, megtamulja saját gépesítését. Könyvtárunknak is tovább kell haladnia, most már szervezeten, a megkezdett úton.

UJABB TÖRTÉNETI IRODALOM A
KÜLFÖLDI BESZERZÉSEINKBŐL

- Angol nyelvterületről -

Az utóbbi években világszerte nőtt az érdeklődés Közép-, illetve Kelet-Európa története iránt. Megmutatkozott ez új tanszékek szervezésében, nemzetközi találkozókban, nem utolsósorban pedig a könyvtermésben. A kiadványok jelentős része angol nyelven jelent meg, és talán nem esünk túlzásba, ha azt állítjuk, hogy a nemzetközi (pontosabban nyugati) tudományos közvéleményt döntő mértékben ezek képviselik, illetve formálják. A magyar történelem tudományos szakkönyvtárának természetes kötelessége ennek az irodalomnak a figyelése és nagyobbik részének beszerzése. A második világháború és az azt követő évek mulasztásai után ezen a területen örömdetesen javult a könyvtár munkája és a hatvanas évek fontosabb könyvei bekerültek az állományba.

A következőkben új angolnyelvű szerzeményeinket próbáljuk meg némileg közelebb vinni a potenciális olvasókhoz. Néhány érdekesebb munka rövid ismeretetéssel nem kívánunk elébe vágni a recenzióknak, csupán néhány szóval szeretnénk összefoglalni főbb értékeiket, éppen abban a reményben, hogy így szakmai értékelésük sem várat magára sokáig. A művek kiválasztása szükségszerűen szubjektív alapon történt, de az OSZK gyűjtőkörének figyelembe vételével: a magyar történelem mellett a szomszéd- és rokonnépek történetével és a Magyarországot érintő jelentősebb nemzetközi eseményekkel foglalkozó műveket mutatjuk be.

G.A. Gripenberg: Finland and the Great Powers. Memoirs of a diplomat. Lincoln 1965. XX. 380 l.

Finnország londoni, majd vatikáni, végül stockholmi követének az 1939. március és 1944. szeptember közötti időszakról megjelent visszaemlékezései ragaszkodnak ahhoz a kevesek által megtartott szabályhoz, hogy a memoáriró elsősorban az események idején vallott gondolatait ismertesse és kerülje az öngigazolást és az utólagos bölcsességet. Így viszont a hangsúly a korabeli finn külpolitika megvilágításáról a jelentéktelenebb részletek felé tolódott el.

Vladimir Dediđer: The road to Sarajevo. New York 1966. 550 l.

Az ismert jugoszláv történész (maga is Boszniából származik) rendkívül széles körű forrásfelhasználással (beleértve a még élő szemtanúkkal és kortársakkal folytatott interjúkat) dolgozta fel Ferenc Ferdinánd meggyilkolásának hátterét. A merénylet okát a boszniai viszonyokban és a délszlávok nemzeti aspirációiban látja, "primitív lázadók" akciójának tekinti, amely csak az adott nemzetközi viszonyok között robbantott ki világháborút. A mozgalom egyszerre volt nemzeti és szociális, a résztvevők pedig kétségtelenül hősök voltak - hangzik a szerző végkövetkeztetése. A munka nagy érdemei ellenére nem mentes a hibáktól, sem a tények, sem az interpretáció terén.

Karl L. Staler: The birth of the Austrian Republic. Leyden 1966. 207 l.

A londoni egyetemen készült disszertáció kibővített változata is magán viseli Sir Lewis Namier befolyásának nyomait: rokonszenv egyes, ellenszenv más kelet-európai népek iránt, ráadásul ezt megtetőzti a szerző osztrák nézőpontja. Bemutatja a békekonferencia Ausztriával kapcsolatos vitáit, a határok kialakulását és az ezekkel kapcsolatos politikai és gazdasági kérdéseket, pontosabban ezek diplomáciai hátterét.

George Barany: Stephen Széchenyi and the awakening of Hungarian nationalism, 1791-1841. Princeton 1968.

Komoly tudományos apparátussal, a vonatkozó többnyelvű irodalom alapos ismeretében és osztrák, brit, francia, svéd és vatikáni levéltári anyag felhasználásával született meg az "élete és kora" műfajba tartozó monográfia első kötete. A kiegyensúlyozott ábrázolásmód mellett nagy érdeme Széchenyi külföldi kapcsolatainak mindennél teljesebb bemutatása. Talán fölösleges is mondanunk, hogy a szerző rokonszenve teljes mértékben Széchenyié.

C.A. Macartney: The Habsburg Empire, 1790-1918. London 1968. 886 l.

E munka jelentőségét nyelve, terjedelme és szerzőjének személye szabja meg. Angol nyelven az eddigi legátfogóbb feldolgozás, jelentős annotált bibliográfiával, így kétségtelenül számos kelet-európai egyetemi kurzuson hosszú ideig tankönyv marad, s nagy mértékben befolyásolni fogja egy új nemzedéknek a Habsburg-monarchiáról alkotott képét. A szerzővel kapcsolatban téves leegyszerűsítés, hogy ő a "magyarbarát" angol történész, bár kétségtelenül nem vádolható Magyarország iránti ellenszenvvel sem. Mindenesetre örvendetes, hogy munkája ama kevesek közé tartozik, amelyek nemcsak német, esetleg még szláv nyelvű forrásokon és irodalmon alapulnak. Macartney felhasználja a magyar kutatási eredményeket is, kisebb mértékben már a magyarországi marxista történettudományt is beleértve.

E. Crankshaw: Maria Theresa. London 1969.

Az ismert publicista újabb történelmi kirándulásának legfőbb értéke a széleskörű művelődéstörténeti háttér. Népszerűsítő, szórakoztató célú, nem pedig tudományos értékű könyv, néhány esetben nem eléggé megalapozott állításokkal, gyakori publicisztikai hatásadás fogásokkal. A magyar kérdésekben eleve nem túl otthonos szerző a kelletténél kevesebb figyelmet fordított a királynő uralkodásának magyarországi vonatkozásaira.

JESZENSZKY GÉZA

KIADVÁNYAINK

SZABÁLYTALAN KÖNYVISMERTETÉS

Magyarország bibliographiája, 1712-1860.

5/1. köt. Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája 1712-1860 1-4. kötetéhez. Az 1712-1800 között megjelent magyarországi és külföldi magyar nyelvű nyomtatványok. (Szerk. Komjáthy Miklósné.)

5/2. köt. Nyomda- és kiadástörténeti mutató az 1-5. kötetben közreadott 1712-1800 között megjelent magyarországi és külföldi magyar nyelvű nyomtatványokhoz. (Szerk. Markos Béla.)

Közreadja az Országos Széchényi Könyvtár. Bp. 1970. Egyetemi Nyomda. 2 db - 22 cm

Recenzióknak már az indítása is szokatlan, szabálytalan: a címleírás egy még ki nem nyomott címlapról készült. De az, hogy annyi idő és munka után az Egyetemi Nyomdában már sajtó alatt van és korrekuráját is készítik, időszerűvé teszi ennek a fontos kiadványnak ismertetését. Szokatlan a recenzió elkészítésének módja is: a kiadvány "gazdáit" Komjáthy Miklósnét és Markos Bélát a két szerkesztőt és Borsa Gedeont, a kiadvány elindítóját és majdani továbbfejlesztőjét beszélgetésre hívta meg az OSzK Híradó szerkesztősége. Ennek összegezését nyújtjuk most át olvasóinknak.

Előtörténetként annyit, hogy az OSzK és a Kultura Külkereskedelmi Vállalat közös vállalkozásaként kiadott "Magyarországi Könyvészet" reprint sorozat második tagjaként jelent meg Petrik Géza: Magyarország bibliographiája 1712-1860 c. művének négy kötetéhez kapcsolódik önálló műként az ismertetésre kerülő ötödik kötet.

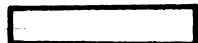
Első része Petrik Géza gyűjtését kiegészítő pótlásokat tartalmaz, olyan 1712 és 1800 között Magyarországon megjelent magyar és idegen nyelvű, valamint külföldön megjelent magyar nyelvű művekről készült címleírásokat, amelyeket Petrik nem ismertetett.

Második része nyomda- és kiadástörténeti mutató, mely Petrik Géza négy kötetének tételei és a fentemlített pótlás anyagát nyomdák és kiadók szerint, kronológikus sorrendben ismerteti.

Ez a maga nemében egyedülálló gyűjtés 1958 tavaszán indult meg egy munkaközösség keretében, ötletét pedig az államosított könyvanyag e korszakra eső részének 1953-ban megindult feldolgozó munkája adta. Itt említjük meg a munkaközösség szorgos tagjai közül névszerint legalább Bayer Lászlónét, Seligmann Gézánét és Schultz Lilit, akik nyugdíjaztatásuk után, akkor még a kiadás reménye nélkül rengeteg idejüket áldozták erre a munkára. (Szigethy Jolán, Wittek Lászlóné, e sorok írója, s korábban Keil Lóránt ugyancsak so-

kat dolgoztak azon, hogy a mai kiadvány létrejöhesse.) A gyűjtés elsősorban az OSzK állományából való, de a munkaközösség tagjai számos más könyvtárban is végeztek kutató munkát, és az így gyűjtött oimanyagot még kiegészítették a csehszlovák, román, és jugoszláv nemzeti bibliográfiák idetartozó címeivel, valamint számos magyarországi nyomdászattörténeti bibliográfia Petrik által nem ismert tételeivel.

Néhány számszerűség: az 5/1. kötet (a pótlás) 52 szerzői iv lett (kb. 830 B 5 méretű szedett lap) 7660 tétellel, míg az 5/2. kötet (a mutató) terjedelme 23 szerzői iv (kb. 360 szedett lap) 19 290 tétellel. A tulajdonképpeni szerkesztés munkája 1969 februárjában kezdődött és most - szeptember végén kerül sor az első korrekturára.

Milyen munkálatokat kellett elvégezni ahhoz, hogy ez a bibliográfia megszülessék?

Érdemes ezt a folyamatot rögzíteni, már csak azért is, mert a bibliográfiák használóinak ritkán jut eszébe, milyen hatalmas energiát követelő, hálátlan feladat egy bibliográfia összeállítása.

A gyűjtött oimanyag - a Petrik-tételek és pótlások cédulái - először nyomdahelyeken belüli, időrendi felállításba került a nyomdátörténeti mutató részére, majd a pótlásokat duplikálták, ugyancsak nyomdahely szerinti sorrendben. Ezekután ellenőrizni kellett a duplikálás pontosságát, majd a pótlás anyagát átosztották szerzői betűrendbe. Az idegennyelvű (szlovák, román, szerbhorvát) anyag lektorálása után következett a tulajdonképpeni szerkesztés: a szerzői nevek egyesítése (anonim művek feloldása), egy mű többes kiadásainak összevonása, az időhatárokból átmenő művek 1712 előtti előzményeire és 1800 utáni folytatásaira való utalás, majd a szövegek közti utalások elkészítése a szerzői névváltozatokról és a közreműködő személyekről. (A hiányzó adatok autopszia alapján történő pótlását is meg kell említeni, ugyancsak sok munkát igénylő s kevésbé szivderítő feladat.)

Mindezeknél a fázisoknál gondosan kellett ügyelni arra, hogy minden új adatot, adatváltozást egyformán átvezessenek mind a pótlások, mind a nyomdászmutató céduláin. Teljesen újszerű feladat volt az anyagban szereplő nagyszámú ún. "liber gradualis" címleírásainak megoldása. A liber gradualis a 17-18. századi egyetemi oktatás sajátos kiadványtípusa. Olyan alkalmi kiadványok ezek, amelyeket a különböző egyetemi fokozatok elnyerésekor rendezett nyilvános viták alkalmára állítottak elő. Rendszerint egy önálló korábban megjelent műből és egy erre az alkalomra kinyomtatott, a jelölt professzorának előadásaiából készített "tézisek"-ből állt.

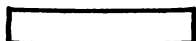
A liber gradualis-oknak tipográfiai megoldási módja meglehetősen sokféle, s mindegyikre megfelelő címleírási megoldást kellett kidolgozni. Komjáthy Miklósné - mikor megkérdeztük, hogy számára, aki korábban mindig modern könyvek könyvészeti leírásával foglalkozott, mit jelentett a pótlásokat tartalmazó kötet szerkesztési feladata, éppem e liber gradualis-ok tipizálását és címleírási megoldásaik megfogalmazását emelte ki, mint szerkesztési munkájának leg-

több nehézséget, de egyszerűs mind legtöbb érdekességet rejtő részét, hiszen ilyen típusu cimanyag, ilyen nagy mennyiségben eddig egyetlen magyar bibliográfiában sem szerepelt.

Ezek után már "csak" a kéziratelőkészítés s a tipografizálás feladata következett, s ma még hátra van a korrektúra. A pótlásokat tartalmazó kötet megjelenési formájában, tipográfiájában igyekeznek a korábbi Petrik-kötetek nyomdai kiállítását megközelíteni, legalább is szedéstükör, betűméret, és a kiemelések tekintetében. mert természetesen teljesen azonos betűtípust ma már nem tudott az előállító Egyetemi Nyomda találni.

A nyomdatörténeti mutató elkészüléséhez még további munkafázisokra volt szükség. A Petrik tételek mindegyikénél fel kellett tüntetni a megfelelő Petrik-kötet számát és lapszámát a cédulákon, majd a pótlások céduláira ugyanezt át kell vezetni, a pótlás-kötet tördelt korrekturája után. Ebben a részben a "legrázósabb" feladat a hiányos impresszum-adatok kellő gondossággal történő pótlása volt, amely nélkül ezeket a tételeket nem lehetett volna a mutatóba besorolni.

A nyomdász-mutatóról néhány érdekes tájékoztató adatot kaptunk Markos Bélától: összesen 18 110 tételt lehetett nyomda szerint besorolni, h.n. tétel 769 maradt, h.é.n. tétel pedig 77. A mutatóban 100 nyomda és kiadóhely szerepel, 96 nyomdai intézmény, 145 nyomdász, ill. faktornév és 81 kiadó, könyvkötő, bizományos. A nyomdász mutató rendje: a nyomdahelyek betűrendben, ezen belül a nyomdák, indulásuk időrendjében, ezen belül az előállított művek évenkénti betűrendben. Ehhez a nagy mutatóhoz a mutató mutatója csatlakozik: egy névmutató arról, ki, hol, mikor működött. (A mutató még a szöveget szedő nyomdászokat is fellelkesítette!)

Ezek után tettük fel a kényes kérdést, amely e szabálytalan recenzióban a kritikai részt hivatott pótolni: milyen hiányosságokat fognak véleményük szerint a bírálók a kötet összeállítóinak szemére vetni. Komjáthyné a pótlást illetően arra gondol, hogy bizonyos könyvtárak anyagának hiányát fogják nehezményezni, amelyeket egyfelől a munka gazdaságtalanná váló volta miatt kényszerültek elhagyni (a gyűjtött címekben egyre nagyobbá vált az átfedések száma), másrészt a könyvtárak hozzáférhetősége is határt szabott a gyűjtésnek. Arra is gondolt a szerkesztő, hogy bizonyos elhagyott cimleírási adatokat fognak a bírálók hiányolni, amelyekre az eredeti anyaggyűjtéskor nem volt mód, utólagos pótlásukra viszont ilyen nagy anyagnál a rendelkezésre álló idő volt kevés. (Ilyen pl. az eredeti címek közlése fordításoknál, magyarításoknál.)

Markos Béla a nyomdász-történeti mutatónál a hiányos adatu címek besorolásának megkérdőjelezését várja, amelyeket ugyan nagy gondossággal végzett el, de biztosan nem minden bíráló százszázalékos megalégedésére.

Végül az utókorra is gondoltunk ismertetésünk összeállításakor, s ezért megkérdeztük Borsa Gedeont, hogy a készülő Régi Magyarországi Nyomtatványok megfelelő korszakának kiadásakor hogyan fogja (ő vagy az unokája) hasznosítani az új kötetet. Válaszából megtudtuk, hogy a mutató cédulaanyaga, amelyen az

Összes korábbi adatgyűjtések adatai (lelőhelyek stb.) szerepelnek, képezi majd az RMNY e részének alapját. Ez a cédulaanyag ma még rendkívül heterogén, a jelenlegi mutató három címkezdő szavát tartalmazó cédulák mellett szerepelnek benne a pótlás igényes címeirásai, az OSZK címfelvételi stb. Ezeket kell közös, a most megjelenendő pótlás mértékének megfelelő színvonalra hozni. De már gyűlik az anyag a további pótlásokhoz is: a Matica Slovenska eperjesi tudományos könyvtárának cimanyagán kezdve, a British Museum Library Waltherr László gyűjteményén át az erdélyi gyűjtésig számos új, eddig nem ismert cím épül be az anyagba.

Ha már a negativumokról előre tájékoztattuk a leendő bírálókat (legalább is azokat, akik a Híradót olvassák), emeljük ki a kiadvány jelentőségére utaló véleményeket is. Jelentős tény (kommentár sem kell hozzá) a 7660 új bibliográfiai tétel önmagában. Tartalmi szempontból persze vegyes a szereplő tételek anyaga; Petrik számára ismeretlen kiadások, variánsok, kisnyomtatványok elegyednek nagyobb művekkel. A liber gradualisok anyagát azonban itt is hangsúlyozni kell: mind a kulturtörténeti, mind az életrajzi kutatás szempontjából nagy jelentőségű, hogy szinte minden 18. században felsőbb oktatásban részesültről vizsgálják időpontját stb. illetően tájékoztatás található révükön a pótlásban. A nyomdásztörténeti mutató pedig a 18. századi nyomdatörténeti kutatásnak olyan elsőrendű forrása, hogy - e sorok írójának véleménye szerint - egyenesen az ilyen jellegű helytörténeti kutatások fellendülését hozza majd magával.

Mindezek után, összefoglalásként már csak annyit írhatunk: reméljük, még számos hasonló jelentőségű kiadvány megjelentetésére nyílik majd módja az Országos Széchényi Könyvtárnak.

WIX GYÖRGYNÉ

Egy már elfogyott kiadványunkról,
a KIADATLAN MIK SZÁTH-LEVELEKRŐL

Mikszáth már hatvan éve halott, de alakja - az íróé, az emberé, a politikusé - mitsem vesztett érdekességéből, írásai meg nem fakultak, ma is frissek, izgalmasak. S csak erősíti szinte tapintható jelenlétét irodalmi életünkben, hogy egymás után bukkannak fel levelei, életének ismeretlen adalékai családi hagyatékokból, magánemberek gyűjteményéből, szerkesztőségi irattárakból.

Az az ötvenhét Mikszáth-levél, amely Scheiber Sándor és Zsoldos Jenő gondozásában az OSZK kiadványsorozata tagjaként látott napvilágot, a közreadók szándéka szerint a kritikai kiadás háromkötetes Mikszáth-levelezésének a jövőben megjelenő pótkötetéhez kíván anyagot szolgáltatni. Scheiber Sándor és Zsoldos Jenő igényes, alapos filológiai munkája azonban jóval többet nyújt ennél. A címettek személyének, Mikszáthtal való kapcsolatának és Mikszáth életkörülményeinek felderítése a levelek megírása idejében, igen sok új adattal gazdagítja a Mikszáth-kutatást.

A közölt levelek az író változatos, sokszor zaklatott életutjának jóformán minden állomását felidézik, a névtelen, anyagi gondokkal küzdő kezdő hírlapíró furfangos pénzszerzési kísérleteitől kezdve, az ünnepektől, tekintélyes író és politikus meghívásokat elhárító udvarias soraiig, az őszinte hangú baráti levelekig, vagy a Pesti Hírlap redakciójának kedélyes légkörét idéző humoros kis episztolákig.

Érdekes figyelemmel kísérni a levélíró stílusának fejlődését az 1869. és 1910-es esztendőik által határolt időszakban. Már a fiatal jogász családi leveleiben is megtalálhatók azok a bizonyos "oroszlánkörmök", de még nagyon is gondozatlan állapotban. Sok ötlettel, de még gyakorlatlan, meg-megdöccenő mondat szerkesztéssel ír, az idegennyelvű - latin vagy francia - kifejezéseket pontatlanul idézi, helytelenül alkalmazza. Fokozatosan, íróvá érésének hosszú esztendein keresztül csiszolódnak kifejezési eszközei, - s bár leveleiben mindvégig észrevehető az őt jellemző hanyag nagyvonalúság - az anyagi konszolidáció, az elismertetés, a feleségével másodszor kötött házasság éve, az 1883-as esztendőtől kezdve, még magánleveleiben is megjelenik az a bizonyos páratlan mikszáthi stílus, az élőbeszéd közvetlensége, s a levelek néha panaszos hangján is átütő aranyos humor, amely ezt a nagy írókat olyan frissé, modernné teszi.

A kis kötet szerkezete mintaszerű, logikus. A leveleket a címzettek szerint csoportosították, s az egyes csoportok előtt bő kommentárt közölnek a címzett személyéről, míg a levelek szövegében előforduló tényeket, adatokat s a levelek forrásait alapos jegyzet-apparátus világítja meg. Néhány ismeretlen családi fénykép gazdagítja a kitűnő kiadványt.

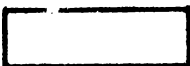
RADNAI MÁRTA

vita

Vitatémánk: "Az Országos Széchényi Könyvtár szakkönyvtári funkcióinak és szakreferensi rendszerének kérdései".

Szerkesztőségünk es alkalommal hosszabbításra a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársát SZILÁGYI TIBOR mb.osztályvezetőt kérte fel. Az alábbiakban az ő állásfoglalását közöljük.

Nehéz szívvel és kelletről vállaltan el a szerkesztőség felkérését, hogy szóljak hozzá az OSAK Híradó hasábjain folyó vitához. Egy kívülálló szükségképpen mindig tájékozatlan, s egy ilyen nagy horderejű kérdésben, bár nyolcadik éve vagyok az OSAK dolgozója, csak felületes tájékozottságu kívülállónak érezhetem magam. Nem érzem magam könnyebb helyzetben az előző számokban megjelent eddigi vitacikkek újraolvasása után sem.

Ferencsné Wendelin Lidia bár kérdő és feltételes megfogalmazásban, de lényegében támadhatatlanul fejt ki álláspontját, miszerint a magyar irodalmi és történelmi szakkönyvtári funkció egy korlátozottabb értelmezésben gyakorlatilag semmiféle többletet nem jelent a nemzeti könyvtár működésében, egy átfogóbban értelmezett szakkönyvtári funkció betöltéséhez viszont könyvtárunknak gyakorlatilag nincsenek meg a feltételei, s azt csak elsődleges nemzeti könyvtári feladatainak kárára vállalhatná.

Vekardi József a vitaindító cikkel mindenben egyetért: úgy véli, könyvtárunk már meglévő feladatait sem tudja mindenben megfelelően ellátni. Ennek ellenére szívesen látná nemzeti könyvtárunk gyűjteményének az általános tudományos könyvtár irányába való fejlesztését, de erre a jelenlegi állománygyarapítási gyakorlatban nem lát semmiféle biztosítékot. Különösen a külföldi anyag gyarapodását látja meglehetősen esetlegesnek. A szakreferatúra bevezetését könyvtárunk adott munkaszervezésében személyes tapasztalatai alapján gyakorlatilag kudarnak könyveli el, de elméletileg sem tartja elfogadhatónak: a gyarapításban a nyelvterületi megosszolás fontosabb a szaktudásnál, s "a tudományok magyar nyelvi differenciálódásának korában a szükségszerűen hészagosnak bizonyuló szaktudásnál jóval lényegesebb körülmény a könyvtár állományának ismerete és a megjelenő külföldi kiadványok perspektivikus összefoglaló áttekintése".

Ezek a vélemények számomra evidensen helytállóak, nincs velük min vitakoznom. Érvelésük a reális helyzetből indul ki, megalapozottak, konkrétak. Hogyan kerülhetett itt egyáltalán sor vitára? Nos, talán túlságosan is konkrétak a vélemények, talán túlságosan is az adott helyzetből indultunk ki. Talán van a problémának néhány általánosabb szempontja is, melyet éppen a vita konkrétsága miatt nem gondoltunk át? Háttha itt tudnék az eddigiekhez hozzátenni valamit?

Nemzeti könyvtár és bibliotheca universalis

A világ legnagyobb könyvtárai, az a néhány könyvtár, mely joggal igényt tarthat a bibliotheca universalis büszke címére, mind a nemzeti könyvtárak. Ugyanakkor, bár szinte minden nemzeti könyvtárat a kötelességszolgáltatás tart életben, majd minden nemzeti könyvtár magába olvasztott történelme során jó néhány egészen különböző jellegű és összetételű gyűjteményt is. Nem ritkán egy meglévő, nagy általános könyvtár keretében alakult meg a nemzeti könyvtár, az általános profil megőrzésével. Az országok között különböző körülmények és adottságok között az egyes nemzeti könyvtárak a különféle feladatok széles skáláját vállalhatták. Mindennek nem szabad bennünket megtévesztenie: a mi sajátos adottságaink között a nemzeti könyvtárnak először másodszor és harmadszor is csak nemzeti könyvtárnak kell lennie.

Ha. Ha a múlt századi nagy könyvtáralapítók nem pályáztak volna az önálló könyvtárral járó dicsőségre... Ha, mondjuk, az Akadémia Könyvtára és a Széchényi Könyvtár nem önálló intézményként, hanem az Egyetemi Könyvtár keretében, integrált szervezetben fejlődtek volna... Ha a Széchényi Könyvtár több mint másfél százados fennállása alatt nem lett volna mindvégig a Nemzeti Múzeum jól-rosszul megtürt albérlője, s nem lett volna mindig krónikus pénzsűkében... Ha a Felszabadulás utáni nagy átszervezések során létrejön egy olyasféle óriáskönyvtár, mint a cseh nemzeti könyvtár... Akkor talán létrejöhetett volna, ha nem is egy magyar bibliotheca universalis - mert azt csak a múlt és a jelen nagyhatalmai voltak képesek létrehozni - de egy tekintélyes általános tudományos könyvtár, melynek egyik fontos feladata a nemzeti könyvtári funkció ellátása. Ha... Akkor, talán... Ilyen könyvtár nem jött létre, s ma már nem is jöhet létre. A magyar nagykönyvtárak integrálására a háború vége lett volna az utolsó lehetséges alkalom: majdnem mindegy lett volna együtt vagy külön-külön rendbeszedni a mérhetetlenül elhanyagolt, háborús veszteségektől megtépázott, szanaszét menekített gyűjteményeket. Hogy ez nem történt meg, az nem feltétlenül baj, az integrációt más módokon is meg lehet valósítani. Hazánkban a hálózati kooperáció útját választották. Ennek azonban akkor radikálisan le kell vonni a konzekvenciáit: ha egyszer tervszerű munkamegosztás van, akkor minden könyvtár elsősorban a maga funkcióit töltsse be, s ne legyen "imperialista", ne próbáljon egyre újabb és újabb funkciókat "gyűjteni". Ha valamely társadalmilag fontos igény könyvtári kielégítése nincs biztosítva, akkor azt ne a legnagyobb és legkézenfekvőbb egységekre (tehát a nemzeti könyvtárra ruházzuk), hanem keressük meg az igény kielégítésére legalkalmasabb könyvtárat, és ott biztosítsuk az igény kielégítéséhez a megfelelő feltételeket.

Mi lett volna, ha?

Nagy könyvtáraink személyzete a háború előttihez képest felületes becsülés szerint megtízszereződött, tapasztalataim szerint a funkcióváltásoktól függetlenül. Mi lett volna, ha az OSzK ma 250-300 fős létszámmal működik, de nem vállal el óriási könyvforgalmi, bibliográfiai, országos és nemzetközi feladatokat? Feltehetőleg előbbre lennének a minimális nemzeti könyvtári funkciók kielégítő ellátása, a sokévtizedes mulasztások és lemaradások felszámolása te-

rén. A részletek azt hiszem feleslegesek, mindenki el tudja őket képzelni. Ehelyett mi történt? A létszámnövekedés tulnyomó részét mindig az új meg új feladatkörök ellátása szivta fel, s mindig túl kevés erő maradt a sajátos nemzeti könyvtári feladatok ellátására. A közgazdaság egyik legalapvetőbb törvénye, hogy a különféle erőforrások mindig korlátozott mennyiségben állnak rendelkezésre, s a gazdálkodás eredményessége az erőforrások optimális felhasználásától függ. Vajon mindig optimálisan használtuk fel az erőforrásainkat? Vajon nem estünk néha túlzásba, hogy ne mondjam nagyzási hőbortba? Nem akarom felsorolni, hogy mi minden hiányzik a nemzeti bibliográfiánkból, van viszont országos gyarapodási jegyzékünk, amellyel kevés ország dicsekedhetik. A kérdés csak az, hogy minek? Anyaga a Központi Katalógusban megtalálható, indexe nincs, tehát visszakeresésre alkalmatlan, mellette változatlanul tovább élnek a hálózati gyarapodási jegyzékek. Lusta könyvtárosok szerzeményeségi forrásul használhatják, ehhez azonban szerintem kissé drága (nem az előfizetési ára, az előállítás). Elnézést kérek: senki érzékenységét nem akarom megbántani, csak pont ez a konkrét példa jutott eszembe. Mondhatnék saját bőrömben vágó konkrét példát is: az Új Könyvek kb 50 százalékban átfedi a Magyar Nemzeti Bibliográfiát, nem lux s ez? Nem lehetne az egyazon intézmény keretében szerkesztett két bibliográfiát valahogyan koordinálni, sőt integrálni?

Félreértések elkerülése végett: nem akarom én a világot megváltani, sem különféle színű spanyolviaszkokat nem akarok feltalálni. Könyvtáros vagyok, tudom, hogy a könyvtár szervesen növekvő intézmény, amelyből nem lehet egyes tagokat csak úgy amputálni; azt is tudom, hogy egyes, a fő funkciók szempontjából felesleges vagy sokadrendű gyűjteményi egységeket könnyebb fenntartani, mint megszüntetni. Mégis, úgy érzem, jó lenne éppen a fő funkciókat még egyszer alaposan átgondolni, a rendelkezésre álló erőforrások mértékéhez igazítva rangsorolni, és könyvtárunk egész szervezetét kissé áramvonalasítani.

A nemzeti könyvtári funkciók és az OSzK szervezete

Ugy érzem, az OSzK szakkönyvtári funkciói körüli vitát pontosan az a közérzet váltotta ki, hogy könyvtárunk alapvető feladatai a mindenféle egyéb feladatok tömege kösött kissé elhomályosultak. Ugyanigy: a szakreferensi rendszer felé való tapogatódzás is valamiféle modernizálás keresésének tűnik.

A Vár épületébe való költözés - bár kinos eltolódása kétségkívül csüggesztően hatott - hosszú időre meghatározó fordulat lesz az OSzK életében. A késedelem azonban időt is ad, lehetőséget arra, hogy feladatainkat újra átgondolva, kialakult és megszilárdult új szervezetben költözhessünk. Mindehhez nyilván vizsgálatokra, részletes felmérésekre, külső szakértők és belső javaslatok mozgósítására lesz szükség. Mint kezdettől fogva hangsúlyoztam, tájékozatlan kívülálló vagyok, semmiféle átfogó koncepció felvázolására nem válalkozhatok. Néhány tapogatódzó javaslatom inkább csak sejtéseken alapul.

1. Első lépcsőben (ami évtizedeket jelenthet) feltétlenül a minimális nemzeti könyvtári funkciók ellátására kell koncentrálni. Ezen belül is - a gyakorlatban évek óta amugyis ez folyik - elvszerűen prioritást kell biztosítani

tani a belső munkának, a nyilvános szolgálat korlátozása árán. A nemzeti könyvtár sehol a világon nem népkönyvtár, nyilvánosságát a komoly kutatókra kell korlátozni, azoknak viszont - ami a jelenlegi forgalom mellett képtelenség - minden szempontból színvonalas szolgáltatásokat kell nyújtani.

2. A külföldi gyarapításban az elsőrendű általános segédkönyvekre és a hungarikumokra kell koncentrálni. Abba kell hagyni az en gros nemzetközi cse-reegyezmények keretében beözönlő anyagok nagyarányú állománybavételét és feldolgozását - ezeket vegye át valamely más könyvtár (talán a Gorkij-könyvtár). Lényegesen ki kell viszont szélesíteni azoknak a kifejezetten könyv-jellegű magyar kiadványoknak a feldolgozását, amelyek jelenleg rinfusa folynak az aprónyomtatványtárba (az utóbbi években évi 10 ezer fölött van a számuk), és meg kell oldani a hungarikumok rendszeres bibliográfiai feldolgozását és a bibliográfiai rendszerbe való beillesztését. Mindkét területen jelentős szerepet kell szánni a ma még a tervezés stádiumában lévő gépesítésnek.

3. Ugy tűnik, az OSzK jelenlegi formájában kezelhetetlenül és áttekinthetetlenül nagy intézménnyé vált. Míg a szűkebb értelemben vett nemzeti könyvtári feladatok együttartása és modern könyvtárszervezési elvek alapján való "áramvonalasítása" parancsoló szükségszerűségnek tűnik, más feladatköröket talán legcélszerűbb lenne (hasonlóan más szocialista országok nemzeti könyvtáraihoz, vagy akár a KMK-hoz) félfüggetlen intézetek formájában megszervezni.

SZILÁGYI TIBOR

MÚLTUNK ÖRÖKSÉGÜNK

Ahol könyvtárunk másfél évszázaddal
ezelőtt otthont talált

JÓZSEFVÁROS KULTURÁLIS FEJLŐDÉSE

I.

Józsefváros sohasem volt önálló életet élő község; Pest növekedéséből, fejlődéséből keletkezett: előbb annak külteleke, majd külvárosa, végül egyik kerülete lett. Ennek megfelelően Józsefváros különálló kulturális életéről aligha lehet szó, helyesebb Pest, majd Budapest művelődésében betöltött szerepéről, jelentőségéről beszélni.

Józsefváros - ismeretes - 1730 körül kezdett kialakulni mint Pest város kerti, majorsági övezete. Magja az un. Pecsirtamező volt, csak lassanként nőtt össze a Belvárossal és a szomszédos, később szintén kerületekké alakuló külső településekkel. Lakossága a környék közelebbi-távolabbi falvaiból verődött össze. Helyi igazgatása (birói jogköre) 1766-ban, egyházszerkezete (plébániája) 1777-ben alakult ki. A zöldség-, gyümölcs- és tejtermelő lakosság kulturális szintje nyilván a vidéki parasztnépével volt azonos. A parasztság pedig ekkoriban nagyrészt analfabéta volt; a népoktatás gondolata (Ratio educationis) az államkormányzatban még csak éppen felmerült. Józsefvárosnak tehát legfeljebb folklórkulturája volt, de az sem egységes, hanem a lakosság összetétele szerint, német-magyar-szlovák ötvözetű. Az első elemi (triviális) iskolák - szám szerint kettő - csak az 1780-as években nyitlak meg, nyilván II. József császárnak Pest város tanácsára gyakorolt pressziója folytán.

II.

Ebből az alacsony szellemi állapotból a társadalmi-gazdasági-politikai fejlődés, a feudalizmus bomlása és a polgári életformák, igények jelentkezése emelte ki Józsefvárost.

Elsőrendű jelentőségű volt magának Pest városának urbanizálódása. A török uralom alól történt felszabadulástól (1686), illetőleg a szabad királyi városi jogállás elnyerésétől (1703) kezdve a 18. század hetvenes éveig Pest jelentéktelen feudális-kispolgári városka volt. Lakói a mai Kiskörut által határolt várfalakkal körülvett belterületen céhes szervezetű, kézműves jellegű kisárutermelő és kisárukereskedelmi tevékenységet folytattak, amelyhez szorosan hozzátartozott a város külső pusztáin üzött mezőgazdasági, szőlőművelő és állattenyésztő tevékenység is. A város nagyszerű természeti-földrajzi fekvése azonban - az ország belső életének konszolidálódása nyomán - gyors fejlődést hozott. Mint az ország legfontosabb forgalmi utvonalaainak csomópontja, Pest 1770-től fogva egyre inkább főhelye lett a belföldi áru és pénzforgalomnak,

sőt mint a Balkán kapuja a középeurópai tranzit-kereskedelemnek is. A város rohamosan kibontakozott a középkori jellegű kispolgári életkeretekből, pár évtized alatt tőkés nagyárkereskedelmi empórium, elsőrangú vásárváros lett. Lakosságának száma tüneményes gyorsasággal emelkedett: 1780 körül 17 ezer volt, 1810 körül 35, 1830 körül 62, 1850 körül 100 ezernél is több. Ez a demográfiai lendület azonban nem természetes szaporulatból, hanem inkább bevándorlásból adódott. Nincstelen szolgálók és napszámosok, valamint csekély vagyону áruszállító-fuvaros elemek egyre nagyobb rajokban telepedtek le a város periferiáin az új tőkés nagypolgárság és a széleskörű üzleti tevékenység kiszolgálására.

E gazdasági átalakulás nyomán megváltoztak, megnöttek a polgárság kulturális igényei is. A tőkés kereskedőpolgárság számára a céhes kézművesség alacsony szintű hiányos műveltsége nem volt többé kielégítő. A 18. században ui. nemcsak József-külváros kulturális színvonala volt rendkívül alacsony, magának a belvárosnak műveltsége is mélyen alatta állt az európai fővárosok egykoru műveltségének. A városi lakosság zömét alkotó kispolgárság, ha írni-olvasni megtanult is, tulajdonképpen nem volt kulturréteg, amint hogy nem nevezhető annak a régi vagyonos patricius-réteg sem, noha fiai a városban 1717 óta működő piarista gimnáziumban rendszeresen iskoláztak. A polgárság II. József császár koráig általában nem élt szellemi életet: hiájával volt minden irodalmi-tudományos és művészeti tevékenységnek, s néhány iskoláján kívül semmiféle kulturaközvetítő intézménnyel nem rendelkezett. Ami kultúra Pesten 1780-ig előfordult, az merőben vallásos-egyházi jellegű volt. A városfalakon belül megtelepült szerzetesrendek (pálosok, domonkosok, ferencesek, szerviták s egyideig a jezsuiták) kolostoraiban élénk egyházművészeti-iparművészeti, illetőleg irodalmi-tudományos tevékenység folyt; ennek a befelé forduló teológiai kultúrának azonban a közműveltség emelésében alig volt szerepe.

A fordulat: egy új, a felvilágosodás jegyében kialakult polgári kultúra térfoglalása II. József császár korában öltött komoly méreteket, - szoros kapcsolatban a bécsi udvar birodalmi érdekű aufklárista állami és kulturpolitikájával. Utját az ország tudományegyetemének Pestre helyezése (1784), egy, külföldön iskolázott hivatásos értelmiségi réteg kialakulása, az első tudományos-irodalmi folyóiratok (Zeitschrift von und für Ungarn, Merkur von Ungarn) és hírlapok (Pest-Ofner Zeitung) megjelenése, valamint a városi színjátszás kibontakozása és állandósulása (1812) jelzi. Ez a kultursarjadás azonban - a pesti polgárság etnikumának megfelelően - kifejezetten német jellegű volt: a német intellektuális rétegnek német nyelven, német szellemben való önkifejezése.

Mennél inkább előrehaladt azonban Pest urbanizálódása, a középkorias jellegű zárt polgári városgazdálkodás felbomlása és a provinciális városnak országos gazdasági központtá való kibontakozása, - a német kultúra kizárólagos fenntartása annál inkább megnehezült. Nem lehetett többé elzárkózni az ország, kiváltképpen a magyar társadalmi-szellemi erők befolyása elől. 1800 táján, amikor a forgalmat akadályozó városfalakat, városkapukat lebontották, a német Pest mintegy jelképesen is kitérult a magyar kultúra előtt. Pest az egyetemi

város akaratlanul is előmozdította a magyar értelmiségnek idetelepülését; mint megyei székhely pedig egyre kevésbé tudott ellenállni a nemzeti öntudatra ébredő nemesség befolyásának. 1790 után a magyarság körében megkezdődött a propaganda Pestnek nemzeti jellegű fővárossá, országos politikai és kulturális központtá való kifejlesztése érdekében.

Ebben a helyzetben nyert Józsefváros váratlanul fontos jelentőséget. Ne ki jutott a szerep, hogy bázisa legyen a nemzeti társadalom szellemi térfoglalásának. Nyilvánvaló volt, hogy Pest magyarosodását csak új, nemzeti jellegű kulturális intézmények létesítésétől, országos politikai szervek idetelepítésétől s kiváltképpen egy magyar jellegű értelmiségi-nemesi kolónia létrejövételétől lehet remélni. Efféle törekvésekről azonban a Belvárosban, a német polgárság sűrűn lakott fészkeiben alig lehetett szó. Nem jöhettek számba Pestnek egyéb, ekkoriban kibontakozó külső városrészei sem. A Lipótvárost magának foglalta le az új kereskedő- és pénzarisztokrácia, a Terézvárost pedig földhözragadt szegénység rajai lepték el. Egyedül a kertes Józsefváros látszott alkalmasnak a kolonizálásra. S valóban itt indult meg a nemzeti előnyomulás már a 18-19. század fordulóján. Legelőbb néhány előkelő család (Grassalkovich, Batthyány, Beleznyay, Orczy, Festetics) szerzett itt magának telket s kezdett építkezni; villáik csakhamar értelmiségi-írói találkozók színhelyei lettek (Kármán József és köre). A következő nagyjelentőségű lépés 1813-17-ben a Széchényi Ferenc által alapított Országos Könyvtárnak és a belőle kibontakozott Nemzeti Múzeumnak a Batthyány-kertben való elhelyezése volt. Ezek az intézmények, az első országos jelentőségű kulturális alapítványok kétségtelenül nagy vonzóerőt gyakoroltak a nemzeti újjászületést hirdető értelmiségnek a Józsefvárosban való tömörülésére. Ám a mozgalom mégis nagyon vontatottan jutott előre. A feudális társadalmi berendezkedés ugyanis nem nyújtott kellő lehetőséget állandó jellegű nagyobb szabású akciókra. A vármegyékben széttagolt nemesség 1840 tájáig nem volt képes egységes, erőteljes politikai cselekvésre, s áldozatkészsége sem állt arányban az értelmiségi program követelményeivel. A kormányhatalmat kezében tartó Habsburg királyi udvar pedig a maga részéről mindent elkövetett, hogy a nemzeti főváros kialakulását késleltesse.

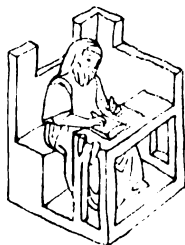
Az ígéretes józsefvárosi kulturális térfoglalás így aztán 1848-ig, sőt 1867-ig elhúzódott s fél évszázad alatt csupán két-három országos intézmény (Nemzeti Színház 1837, Ludoviceum 1837, Nemzeti Múzeum új épülete 1847,) felállításáig jutott. Ámde Józsefváros történeti szerepe azért mégis kibontakozott: ebben, a német szellemű városi tanács által olyannyira mostohán kezelt körzetben - ha szerény keretekben is - mégis megindult a magyar nyelvű állandó színjátszás a Nemzeti Színház operaelőadásaival, Erkel Ferenc magyar daljátékaiival és a Filharmóniai Társaság muzeumi hangversenyeivel mégis kibontotta szárnyait a magyar zenei élet; a Nemzeti Múzeum, a Széchényi Könyvtár és az 1841-ben megalakult Természettudományi Társaság falai között otthonra talált az új magyar tudományosság; végül ugyancsak a Múzeumban 1846-ban megnyílt az első hazai nyilvános képtár, a Pyrker-gyűjtemény. Az értelmiségi kolónia kialakulásának beszédes tanúi: Karacs Ferencék és Fáy András irodalmi délutánjai, Katona József, Petőfi, Vachot Imre és Táncsics itt-lakása, a Pesti Divatlap

szerkesztőségének és néhány nyomdának idetelepülése stb.

E fejlődést az abszolutizmus csődbe jutásának időszakában betetőzte a politikai főváros régi álmának megvalósulása: az ujjaszerveződő törvényhozásnak előbb (1865) sikerült kivívnia a bécsi udvar hozzájárulását a pesti (Sándor utcai) állandó képviselőház felépítéséhez, majd (1867) a kiegyezési törvényben elfogadtatni az állami kormányzerveknek (minisztériumoknak) Pesten való elhelyezését. Józsefváros ettől fogva négy évtizeden át fókusza volt a politikai életnek s ezzel együtt településhelye lett a politikát irányító arisztokrata családoknak (mágnásnegyed).

Mindez azonban csak szerény kezdet volt; az igazi fejlődés ezután bontotta kis szárnyait a gazdasági-szellemi liberalizmus uralomra jutásával. [Folytatjuk]

BERLÁSZ JENŐ

KÖRKÉP

AZ IFLA MOSZKVAI KÖZGYÜLÉSÉN

Moszkva, 1970. aug. 31.-szept. 4.

Mintegy 600 könyvtáros vett részt a világ minden tájáról a Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége közgyűlésének 36. Moszkvában tartott ülészakán. Természetesen legtöbben a szovjet könyvtárosok voltak (120), azután az amerikaiak (100). Jelentős volt az angol és a keletnémet csoport (40-40). Közel ennyien voltak a nyugatnémetek, kanadaiak, spanyolok is, de Olaszországból is egy 27 főnyi csoport jött. Ez utóbbi két ország résztvevői azonban inkább turista jelleggel jöhettek, mert szereplésükről nem sokat lehetett észrevenni. Elég aktív csoportokkal képviseltették magukat a dánok, belgák, hollandok, svédek és természetesen a franciák, bár sulyuk és nyelvük használata évről-évre halványodóban van. Mintegy 10-12 delegátust küldött Csehszlovákia, Lengyelország és Bulgária. Pontos adatokat ma sem tudunk, mert a résztvevők végleges jegyzéke nem készült el és sokan nem jöttek el azok közül, akik be voltak jelentve.

A magyar delegáció élén Mátrai László állt, tagjai Jóboru Magda, Kovács Máté, Vértés György, Papp István és Gombocz István voltak, akik a Művelődésügyi Minisztérium kiküldetésében utaztak ki. Az OMKDK képviselőjében: Darabos Pálné Kili Vera, Sasvári Györgyné és Szepesváry Tamás; a KGMTI küldöttei: Takács Kálmán, Trébits Gyuláné és Vég Lászlóné voltak. A Papíripari Kutató Intézettől Kalmár Andorné, az ÉTK-ból Kovács Dezső vett részt hivatalosan. Formailag nem számíthattuk a magyar delegáció hivatalos tagjai közé a 64 főnyi magyar turistacsoporttal kiutazó Sallai Istvánt, Szente Ferencet, Iszlai Zoltánt és Szilágyi Tibort, pedig ők aktívan vettek részt az üléseken, se azokat, akik önhibájukon kívül csak "megnézhették" hogy miként is működik az IFLA gépezete.

Az ünnepi megnyitó ülést a Szakszervezetek Székházának fényes termében tartották. Elhangzottak a szokásos üdvözlő beszédek, az elnöki, titkári, pénztárosi beszámolók, a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség/FID, a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet/ISO és a Levéltárak Nemzetközi Tanácsa/ICA jelentései. A megnyitás délutánján három kiemelkedő szónok: M. Adiseshiah, az Unesco helyettes főigazgatója, N.I. Mokhov, A Szovjetunió helyettes kulturális minisztere és H. Liebaers, az IFLA elnöke a központi téma ("A könyvtárak, mint a művelődés mozgató erői") köré csoportosították az inkább általános jellegű,

hozzászólást vagy vitát nem is kívánó előadásait.

Szeptember 1-3. napjain a szekciók és bizottságok üléseit a Szovjetunió Össz-szövetségi Idegennyelvű Könyvtárának igen szép és modern épületében tartották. Reménytelen lenne felsorolásuk, hiszen délelőtt és délután tartottak az ülések, egyik másik többször is összejött az előre kidolgozott program szerint. Az egyidejűleg folyó ülések iránt igen különböző mértékű volt az érdeklődés, mint ahogy különböző színvonalu volt az a munka is, amit az egyes munkacsoportok végeznek. A bennünket közelebbről érdeklő nemzeti könyvtári bizottság ülései zsufoltak voltak, de tartalmilag az első csalódást keltett, a második viszont túl rövid volt. Ezen egy holland könyvtáros vetett fel egy új gondolatot: a holland egyetemi könyvtárak által egyelőre elméletben elkészített PICA tervet ismertette, melynek az a lényege, hogy az olvasók a jövőben nem cédulakatalógusokban keresnének, hanem a cédulák anyagát magukban hordó számítógépet működtetnének, az eredményt pedig kivetített filmen vagy szalagon kapnák meg.

A közművelődési könyvtárak szekciójának referátumai között szerepelt Sallai István és Szente Ferenc közös munkája "Guiding figures for lines planning local library provision" címmel. A kórházi alszekcióhoz Toma Anna nyújtotta be "The organisation of hospital libraries in Hungary" c. referátumát. Ülést tartott a Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Egyesülete, a IATUL és az INTAMEL is. A szakkönyvtárak szekciót magyar részről főleg a műszaki könyvtároskollégák látogatták. Az IFLA egyik legfontosabb és legeredményesebb bizottsága a katalógizálás egységesítésével foglalkozik, sajnos ezen magyar részről ezuttal nem vettünk részt.

A nemzetközi kiadványcsere bizottságában mint elnök és mint előadó ("THE economic aspects of the international exchange of publications") szerepeltem. A hivatalos kiadványok bizottságában a Library of Congress előadója a Kelet-Európával folytatott hivatalos cserével, többek között az OSZK-val is foglalkozott. A statisztikai bizottság érte el - kb. 10 év alatt - az egyik legfontosabb eredményt: az egységes könyvtárstatisztika nemzetközi ajánlása az idén került az Unesco közgyűlése elé. Nem hiányoztak a magyar résztvevők a parlamentári könyvtárak, a könyvtárosképzés, a könyvtárelmélet, a periodikák, a gépesítés szekcióinak és bizottságainak üléseiről sem. Az igen aktív bibliográfiai bizottságból itt csak azt említem, hogy programján szerepelt Szilágyi Tibor "From reading lists towards bibliographic guides" című referátuma.

A záró plenáris ülésen a bevezető szovjet előadás után a svéd, angol, dán, francia, keletnémet, lengyel, finn és amerikai könyvtárigazgatók szólottak Leninről és mondták el, hogy hol, melyik könyvtárban, mikor kutatót és dolgozott, mit tanított a könyvtári munkáról.

Végül az IFLA új alelnökeit választották meg, ismertették a szekciók és bizottságok határozatait, Ezután az egész konferencia átrándult Leningrádba, ahol már csak inkább könyvtár- és muzeumlátogatás, valamint városnézés szerepelt a napirenden. Természetesen Moszkvában is mód nyílt könyvtárlátogatásokra, például a szép új VGBIL megtekintésére, de programon szerepelt a moszkvai Nagy Színház csodálatos balettje éppúgy, mint a Kreml megtekintése, nagyszabású fo-

adások, kirándulás a zagorszki kolostorba stb.

Sokan kérdezik ilyenkor, hogy mennyiben volt eredményes az IFLA közgyűlése? Én azok közé tartozom, akik biznak a nagy tömegben nem mindig látszó, de aktív és érdeklődő magban, az IFLA egyes konferenciáin mindig megszülető új és később továbbgyűrűző, nemzeti síkon tovább érő gondolatokban és még konkrétan az új vezetőség által tervbevett jelentős reformtörekvésekben.

GOMBOCZ ISTVÁN

AZ AIBM IDEI KONGRESSZUSÁRÓL

Lipcse, 1970. június 10-16.

Számunkra a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesületének lipcsei kongresszusa különösen fontos eseményt jelentett. Ugyanis ez év március 11-én alakult meg a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Zenei Szekciója, mely az első lépést jelentheti az AIBM magyar nemzeti csoportjának létrejöttéhez. A Zenei Szekció sikeres szervezésének bizonyítéka az a kilencfőnyi magyar csoport, mely a lipcsei kongresszuson (ez volt a legnagyobb népi demokráciából érkezett együttes) képviselte hazánkat. A kongresszuson külön örömet jelentett számunkra, hogy a delegáció minden egyes tagja mind magatartásával, mind a megbeszéléseken való szereplésével felhívta magára a figyelmet.

A nagyszámu eseménnyel a magyar delegáció úgy tudott lépést tartani, hogy tagjai már elindulás előtt megosztották egymás között az üléseken való részvételi programját. Így első ízben valósulhatott meg, hogy nem egy-két küldöttünk szaladgált ülésről-ülésre, amint az korábban történt. Az eseményeket egy ilyen rövid beszámoló keretében csak címszavakban lehetne összefoglalni, ezért csak a leglényegesebbekről számolok be.

A kongresszus egyik legfontosabb eredménye a népi demokratikus országok részvétele. Közülük is kiemelendő, hogy először vettek részt és képviselték magukat a szovjet zenei könyvtárosok. Közismert, hogy a népi demokráciák közül csak Csehszlovákiának és az NDK-nak van AIBM Nemzeti Bizottsága, de a beszámolók már arról tájékoztattak, hogy a közeljövőben megalakul a lengyel és szovjet Nemzeti Bizottság is, utóbbi husz zenei gyűjtemény részvételével kezdi meg munkáját. Szeretnénk remélni, hogy a mi megalakulásunk sem várat sokáig magára.

A kongresszus munkájában a legnagyobb érdeklődés a Közművelődési Könyvtári, a Rádiós, a Fonotéka és az Osztályozási Bizottságok megbeszéléseit kísérte. Az alábbiakban ezek munkájáról szeretnék beszámolni.

A Közművelődési Könyvtári Bizottság, - mely potenciálisan is a legtöbb tagot tömörítő AIBM-csoport - széleskörű tevékenységet fejt ki. Az ideai programban nyolc témát tűztek ki megvitatásra. Az albizottságokban - a megbeszéléseket csak így lehetett lebonyolítani - elsősorban a dokumentum- és információcsere, valamint a zenei könyvtárosképzés felé fordult az érdeklődés. Itt két magyar vonatkozású felszólalásra is sor került, ennek egyik előadója és kezdeményezője Szalay Ágnes a FSzEK Zeneműtárának a vezetője, aki a kiadványcseré-

vel kapcsolatosan tett figyelemreméltó javaslatot; a másik a nyilvános szolgáltatásokkal, elsősorban az olvasószolgálatokkal kapcsolatosan Gyimes Ferenc-nek, a Gorkij Könyvtár Zeneműtára vezetőjének beszámolója. A Közművelődési Könyvtári Bizottság már a New York-i kongresszus alkalmával tervbe vette, hogy megvizsgálja a zenei könyvtárosképzés helyzetét, szerepét és feladatait. Ennek a programnak előkészítése tavaly Amszterdamban indult meg. A kilenc tagu albizottság most ült össze először és megvitatta azt a kérdőívet, melyet eljuttatnak valamennyi AIBM-tagországnak és amelynek eredményéről egy későbbi közgyűlésen terjesztenek elő jelentést. Az albizottság munkájában hazánk is képviselteti magát.

A Rádiós Bizottság idei értekezlete már a jövő esztendei közgyűlés jegyében zajlott. Az elnökségi ülésen ugyanis elhatározták, hogy ezentúl minden közgyűlésen, ill. kongresszuson az AIBM egy-egy bizottsága a plénum előtt tart beszámolót és ezzel lehetővé teszi az egyes bizottságok munkájának megismerését. A kezdésnek ezt a szép, de hálátlan szerepét a jövő évi St.Gallen-i kongresszusra a Rádiós Bizottság vállalta "A rádiós könyvtárak és gyűjtemények szerepe az információ cserében" címmel.

Magyar vonatkozásai miatt is nagy figyelemmel kísértük az AIBM Fonotéka Bizottságának és a Hangarchivumok Nemzetközi Szövetségének megbeszéléseit. Számunkra az itt szerezhető hasznos tapasztalatok és értesülések rendkívül fontosak, hiszen csak az elmúlt esztendőben 12 új fonotéka alakult különféle hazai könyvtárban. A megbeszéléseken a hangfelvételek feldolgozásának, címlírásának, osztályozásának, a katalógusok szerkesztésének kérdései szerepeltek különös tekintettel a nemzetközileg is kialakítható szabályzatokra. A kapcsolatok megteremtése, illetőleg bővítése a fonotékák egymás közötti, valamint a gyártó cégek viszonylatában, az információ, különösen a dokumentum-csere megteremtésének a lehetőségei jelentették e megbeszélések központi kérdéscsoportját. Ez különösen a népi demokráciák vonatkozásában tűnik fontosnak, hiszen a bizottságokban már közismert a skandináv rádióállomások hangfelvételi gyűjteményeinek az a kooperációja, melynek értelmében az egyes rádióállomások, gépi uton feldolgozott adataikat egymás között kicserélik és így mindegyik a kooperációban közreműködő többi társaság teljes információ-anyagának birtokába jut. A IASA szeretné felvenni a kapcsolatot a népi demokráciák hangarchívumaival és ennek érdekében adatgyűjtő felméréseket indít meg. Bizony a skandináv rádiós hangarchívumokéhoz hasonló összefogásra nekünk is igen nagy szükségünk lenne.

Az Osztályozási Bizottság idén első ízben nyújtott lehetőséget arra, hogy megfigyelőként - tanácskozási jog nélkül - mindenki akit a problémakör érdekelt, részt vehessen az üléseken. Sikernek könyvelhetjük el - és ez a téma népszerűségét és aktualitását bizonyítja - hogy az üléseken sok érdeklődő vett részt. A zenei osztályozás elméletével kapcsolatos jelentés most öltött végső formát. Első megbeszélést tartottak a bizottság tagjai a tervezett szinoptikus táblázatokkal kapcsolatosan. Ugyanakkor határozat született arra, hogy a jövő évi St.Gallen-i kongresszuson első ízben tárgyalják meg az új osztályozási rendszer első megfogalmazását. Fontosnak tűnik, hogy a vizsgálat körébe bevonták

a zenei dokumentumok gépi adatfeldolgozással kapcsolatos osztályozási problémáinak vizsgálatát is.

Összefoglaltan: a magyar delegáció tagjai mindenütt ott voltak és hasznos tapasztalatokat szereztek. Német vendéglátóink a tőlük megszokott pontossággal szervezték meg és bonyolították le a kongresszust. Az ünnepélyes megnyitó szép hangversenye jó nyitánya volt a kongresszus zenei eseményeinek. Könyvtár- és muzeumlátogatások, egyházzenei hangversenyek a Tamás templomban, operaelőadás, végül egy igen jó hangulatu drezdai zárókirándulás élénkitette a sodró lendületű, - de valljuk be őszintén, - fárasztó megbeszéléseken résztvevő könyvtárosokat.

VAVRINECZ VERONIKA - PETHES IVÁN

SZAKIRODALMI TALLÓZÁS

A magyar könyvtárak előtt álló feladatok kétféle megvilágításával foglalkozik a Könyvtári Figyelő és a Könyvtáros egy-egy tanulmánya. Csűrű István (A Központi Bizottság tudománypolitikai irányelvei és a könyvtárak. Könyvtári Figyelő 1970. 2.sz.117-124. 1.) nyomon kíséri, hogy a hazai tudományos élet perspektíváit meghatározó tudománypolitikai irányelvek milyen feladatokat rónak a könyvtárakra a tudományos információk gyűjtése és tárolása ill. feltárása terén. Kovács Máté cikke a Közművelődés és könyvtári kultúra a szocialista társadalom viszonyai között (Könyvtáros 1970. 7.sz. 379-384.1.) a hazai közművelődés jövőjét, s a könyvtáraknak a közművelődésben elfoglalt szerepét elemzi.

Az általános összefüggéseket feltáró tanulmányok mellett néhány olyan írásra is szeretnénk felhívni a figyelmet, mely egy-egy szűkebb kérdéskörrel foglalkozik. Ónody Miklós: Televízió és olvasás címmel a két művelődési forrás kölcsönhatásával és az olvasóvá nevelés területén a televízióra háruló feladatokról ír (Könyv 1970. 3. 5-8. 1.). Kamarás István: Munkásolvasók. Reprezentatív olvasásvizsgálat a magyar ipari munkásság körében c. tanulmánya a munkásság olvasásának arányairól, módszereiről, jellegéről, a környezet meghatározó szerepéről végzett felmérés eredményeit rögzíti (Könyv 1970. 2. 50-69. 1.). Érdekes eredményekről számol be Erdélyi Judit - Kramer Gergely: ICL 1900-as computer alkalmazása az Országos Vezetőképző Központ könyvtári munkájában (Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1970. 7. sz. 543-556. 1.). Rejtő István: Javaslatok a szakirodalmi ellátottság fejlesztésére. (Könyvtári Figyelő 1970. 2. sz. 124-129. 1.) c. cikkében felveti, hogy a világgönyvtermelés óriási növekedése mind nagyobb probléma elé állítja nagykönyvtáraink gyarapítási munkáját. A cikk szerzője a meglévő reprográfiai berendezések e célra történő fokozottabb felhasználását ajánlja.

KOVÁCS ILONA

KÖNYVTÁRUNK É L E T É R Ő L

KÖNYVTÁRUNK UJ PÁRTVEZETŐSÉGE

A párt minden szervében és szervezetében hetek óta folyik a X. kongresszus előkészítése. Az augusztusi taggyűléseken megvitatták a pártszervezetek munkájáról szóló beszámolókat és megválasztották a vezetőségválasztó taggyűlések tisztségviselőit, közöttük a jelölő bizottságok tagjait. Így került sor könyvtárunkban is szeptember 11-én arra a taggyűlésre, melyen az új vezetőséget megválasztották.

Az alapszervezet titkára Óvári Sándor lett. A pártvezetőség tagjai: Gerő Zsoltné (a szakszervezeti és az azon belül kialakítandó nőbizottsági munkáknak a felelőse), Hámori Béla (a szervező titkári feladatokat látja el), Mártván Gyuláné (az ifjusági munkának lesz a felelőse) és Vadász Ferencné (aki megtartotta eddigi tisztségét és továbbra is az agitációs és propaganda munkának a gondozója).

Az új pártvezetőség munkájához könyvtárunk dolgozói részéről is sok sikert kívánunk.

KÖNYVTÁRUNK TÖRZSGÁRDÁJÁT ALKOTJÁK

Lapunk előző számában (84-85.1.) hirt adtunk arról, hogy könyvtárunk igazgatósága a szakszervezeti bizottsággal egyetértésben törzsgárda-jelvényt rendszeresített, majd annak alapján adományozott azoknak a dolgozóknak, akik 10, 20 v. 30 éve állanak az OSzK szolgálatában. Az emléklapok ünnepélyes átadására aug.19-én, az alkotmány-napi ünnepségen került sor. Dolgozóink közül 93-an tízéves, 33-an huszéves és 6 munkatársunk harmincéves szolgálata alapján lett a törzsgárda tagja.

Tízéves szolgálattal: könyvtárunk vezetői dr.Jóboru Magda főigazgató és dr. Sebestyén Géza főigazgatóhelyettes, Balázs Miklósné, Barton András, Bereczky László, dr.Berlász Jenő, Bibor Jenőné, Bikich Györgyné, Bókay Béláné, Bolgár Pálné, Burián Ignácné, Czettler Antalné, Csákvári Elekné, Dániel György, Darabos Pálné, Dárdai Miklósné, Deli Györgyné, Debulai Imréné, Demény Ottóné, Domanyik Mihályné, Faragó Lászlóné, dr.Farkas László, Ferenczy Endréné, Fodor András, Fügedy Péterné, Galamb Györgyné, Gerő Zsoltné, Geröly Józsefné, dr.

Gombocz István, Gergey Györgyné, Gyulay Árpád, Hajdu Lajosné, dr.Haraszthy Gyula, Hámori Béla, dr.Hernády Dénes, Horváthné Izsó Livia, dr.Horváth Magda, Horváth Viktor, Indali György, Iszlai Zoltán, Jenik Gyözőné, Karczagi Alajosné, dr.Kecskeméti István, dr.Kelecsényi Gábor, Kiss Györgyné, Kiszely Olivér, Komjáthy Miklósné, Konez Béláné, Kostyál István, Kovács József, Kurecz Antalné, Lugosi Andorné, Mártván Gyuláné, Miklóssy Jánosné, Molnár János, Mürschberger Ferenc, Nagy Sándorné, Németh Lajos, dr.Németh Mária, Nyakó István, dr.Pajkossy György, Papp Ferencné, Pap Zoltán, Pelejtej Tibor, dr.Pethes Iván, Pócsi Árpádné, Pozsony Endréné, Rakos József, Rakovszky Istvánné, dr.Ráduly Márta, Sefcsik Gyuláné, Somogyi Andrásné, Szabó Ervin, dr.Szabó János, Szalai Andorné, Székely Sándorné, Szente Ferenc, dr.Szigethy Jolán, Szilvássy Zoltánné, Tamás Péter, Tibolya Istvánné, dr.Tomcsányi Tamás, dr.Tornya Alice, Tőke Ferencné, Tőkés Lászlóné, Tőkésy Ilony, Tomits Ottilia, dr.Vargha Balázs, dr.Vizkeleti András, Wittek Lászlóné, Wix Györgyné, Zágonyi Ilona, Zilahy Tamásné.

Huszéves szolgálattal: Belencsik Lajos, dr.Bélei Pál, Berczeli Károlyné, Bereczky Lászlóné, Bétsch Elemérné, dr.Borsa Gedeon, dr.Busa Margit, Deutsch Béláné, Fallenbüchl Zoltán, dr.Fazakas József, Gordon Miklósné, Hoffer Rezsőné, dr.Keresztury Dezső, Kovács Istvánné, Markos Béláné, Markovits Györgyi, Mencsik Pál, Milhoffer Alajos, Mirki György, Nagy Károlyné, Nagydiósi Gézáné, dr.Nemes Klára, Németh János, Pálinkás Sándorné, Sallai István, Sebestyén Gáborné, Slachta Erzsébet, Soltész Zoltánné, Schneller Károly, dr.Takács Menyhért, Ürögdi Györgyné, Ventura Eduárdné, dr.Windisch Éva.

Harmincéves szolgálattal: Csapodi Csabáné, dr.Dezsényi Béla, dr.Dubois Sarolta, Linczésnyei Adorjáné, dr.Medrey Zoltán, Nagy Károly.

TÖRZSGÁRDÁNK TAGJAIVAL BESZÉLGETTÜNK

Most érkezett be a gyarapítási osztályra a könyvtárügy egyik nagy alakjának, Victor Scholderernek 90. születésnapjára készített emlékkönyv. E könyvvel kapcsolatban említette egyik dolgozónk, hogy volt alkalma az ünnepelttel találkozni - és szinte megdöbbenette a nagy hasonlóság: minthe könyvtárunk régi jellegzetes alakját, Gulyás Pált látta volna haladni a British Museum termeiben.

Talán van valami közös vonás, ami egyre inkább szűkülő, a nemzeteket egymáshoz egyre közelebb hozó világunkban a "könyvtárost" jellemzi és nemzetek fölött közelebb hozza egymáshoz? Ez a felötlő gondolat erősödött meg bennünk, amikor könyvtárunk törzsgárda-jutalmat nyert dolgozóival elbeszélgettünk, s megkérdeztük őket a kezdet, a tervek és megvalósulások felől.

Mi hozza azokat a könyvtárba, akik azután itt maradnak tiz, husz, harminc esztendőn keresztül? Akad közöttük, akit a véletlen, személyi ismeretség vagy az akkori idők elhelyezkedési gondjai között felcsillanó lehetőség hozott az OSzK-ba s itt megszerette a könyvtárosi munkát, nem kevés azoknak a száma sem, akiket a már gyermekkorban megszeretett könyvek hoztak ide. Már gyermekkorom óta - jelentette ki az egyik huszéves törzsgárda-tag - muzeumi vagy könyvtári

tudományos tisztviselő akartam lenni. Megtaláltam, amit kerestem, s itt marasztalt a tudomány, a könyvek szeretete.

Persze, az országban sok könyvtár van, s mindannyian jól tudjuk, hogy sok helyen szívesen látnák az OSzK névvel fémjelzett dolgozót nagyobb fizetéssel, színesebb munkakörrel "csábitják". A nyilatkozatok azt mutatják, hogy az a bizonyos OSzK név egyszersmind marasztaló tényező is: nemzeti könyvtár, amiből csak egy van az országban, s olyan testvérei vannak, mint a moszkvai Lenin könyvtár, a londoni British Museum vagy a bécsi Österreichische Nationalbibliothek. Nem utolsósorban vonzóerő könyvtárunk jellege. Akár úgy, mint a nemzeti kincs tárháza, akár önzőbb módon: kézikönyvtáramnak tekintem a Széchényit. Ez az, ami végeredményben itt marasztalta őket, hiszen a megkérdezettek között egy sem volt, akit valamikor ne hívtak volna, nemcsak magasabb fizetéssel, de magasabb beosztással is.

És maradtak, még a csalódások ellenére is. Mert hiszen érdeklődünk a csalódások felől is. Igaz, hogy ha a kezdeti munkakörülményeket a maival kellett összehasonlítani, legtöbbször lényeges javulást látnak, viszont sok válaszból kicsendült az elbürokratizálódástól való félelem. Mintha a tudomány szolgálata tulságosan elgépiesítette volna munkánkat, amelyben a könyvekkel való találkozás ritka ünnepi percnak maradt meg. Intézmény helyett egyre inkább üzemmé válik könyvtárunk, amelyet persze a könyvtárral szemben támasztott korszerű követelmények indokoltá tesznek, viszont éppen gravitációs erővonalait gyengítik. Talán úgy lehetne ezen segíteni, hogy valahol a lélek alján számon kellene tartani a dolgozók titkos vágyait. Legtöbbször éppen megüresedő állás révén kerülnek a könyvtárhoz, de nem abba a munkakörbe, amely képességük, tervei, vágyaik számára a legmegfelelőbb. A vezetés gondossága azonban egyfajta "belső fluktuálódás" révén az évek során meg tudná hozni a kívánatos átrendeződést. Sok példát említettek, amikor nem anyagi érdek, hanem a munkakör színtelensége, egyhangu gépiesége volt a taszítóerő egy kisebb könyvtár színesebbnek mutatkozó munkájával szemben. Voltak, akik még csak nem is a gépieségben, hanem annak "szőröző", kapkodó jellegében, torzónak maradt voltában látják a fő taszítóerőt.

A következő kérdéskör akörül mozgott, hogy mit lehetne tenni a fluktuálás megakadályozására? Senki előtt nem titok, hogy itt elsősorban anyagi szempontok a döntők. Aki elmegy, nagyrészt anyagi szempontból teszi, sokszor komoly százalékokban kifejezhető különbségért. Valami furcsa ellentmondást látunk abban, hogy a könyvtárost a tudomány szolgálata és szeretete marasztalja itt nálunk, ugyanakkor éppen tudományos téren nem sokra becsülik munkáját, amint ezt egyszer egyik napilapunk megjegyzése alapján szóvá is tettük. (Talán emlékszünk még rá, az OSzK Hiradó egy régebbi számából, amikor Vekerdi László tudománytörténész egyik biológiai vonatkozású cikkével kapcsolatban kifogásolták, hogy könyvtárosnak írta alá magát; a téma jellegénél fogva - elméskedett a cikk - inkább azt írhatta volna, hogy "élőlény".) A beállítottságon nem lehet csodálkozni. Valamely munka értékét az emberek természetesen a munkáért adott bérezés alapján mérik le.

A munkaerő fluktuálódása - szűrődött le nem egy nyilatkozatból - magától értetődően egyben "természetes kiválasztódást" is jelent. Aki el akar menni,

nyilván azért teszi, mert nem találja itt a helyét. Viszont - csengett ki a nyilatkozatokból - aki át tudja érezni a nemzeti könyvtár célkitűzéseit, az marad, - s ezt a beállítottságot és hűséget megfelelőképpen jutalmazni kell. Ezért esett jól mindenkinek a törzsgárda-kitüntetés és a velejáró jutalomszabadság - de úgy érezzük, a fluktuálódás kérdését ez még nem vitte nyugvópont-ra. Még egy érdekes válasz arra a kérdésre: Mit tanácsolna, ha valaki el akar menni? - Gondolja meg jól. Az OSzK jó munkahely.

Ezek szűrődtek le a törzsgárda tagok nyilatkozataiból. Természetesen mindenkit nem tudtunk megkérdezni. Könyvtárunk dolgozói közül ma 132-en tartoznak a törzsgárdába. Szeretnők remélni, hogy ez a szám évről évre emelkedni fog. Maradunk a munka szépsége miatt - s nem megyünk el, ha anyagiak nem kényseritenek.

A könyvtáros külön "fajta", kezdtük irásunkat. Sokszor el is élcelődünk ezen. Mi magunk kicsit élhetetlennek tekintjük ezt a fajtát, a cédulák és nyilvántartások, a tudomány "feltárásának" megszállottjai vagyunk,- és örülünk, ha ezzel a megszállottsággal nem élnek vissza, és azt értékelik bennünk.

KELECSÉNYI GÁBOR

SZAKSZERVEZETI HIREK

Segélyezések

Munkaadói segélyt kaptak júliusban: Ábry Béláné, Balogh György, Batári Gyula, Böhm Katalin, Németh Jánosné, Rauznitz Endréné, Tolnai Lászlóné; augusztusban: Gáti Béláné, Horváth Gyuláné, Mencsik Pál, Prim József, Ráduly Márta, Sajtós Endre, Szalay Andorné, Velich Sándorné.

Szakszervezeti segélyben részesültek júliusban: Avar Istvánné, Csákvári Elekné, Horváth Katalin, Mencsik Pál, Nemeshanyi Hubáné, Tatai András, Zahoray Gyuláné, Zilahy Tamásné; augusztusban: Hörömpöly Andrásné, Kausay Tiborné és Makkai Ágnes.

Üdülések

Szakszervezeti kedvezményes beutalást kaptak: Bécsi hajót/jul.14- Kiss Györgyné, Mátrafüred/aug.8- Kaszás István és felesége, Siófok/aug.8- Jenik Gyözőné, Visegrád/jun.25- Fazakas József.

Szakszervezeti gyermeküdültetés: Balatonboglár/jul.16- Hajós Marianne, Parád/jul.1- Losonci Gábor, Röjtökmuzsaj/aug.13- Gáli Ádám, Vajta/jul.16- Nép-pel Szilvia.

A Szakszervezeti Bizottság által bérelt villában - Zamárdi/önköltséges üdültetés: jul.27-aug.7/Belencsik Lajos, Berlász Jenő és Horváth Viktor családjaikkal; aug.20-31. Deli Györgyné, Petrovay Istvánné és V.Windisch Éva családjaikkal.

ALAPSZERVEZETÜNK MUNKATERVE

1970. augusztus 15. - 1971. január 31.

Az öthónapra előirányzott munkaterv az 1970. február 18-19-1 MSZMP KB ülés és az azt követő KISZ KB állásfoglalása szellemében készült. Magába foglalja a KISZ-élet fő területein végrehajtandó hagyományos és új feladatokat, utalva azok céljára és várható eredményeire.

A szervezeti élet területén a fegyelem megerősítése a cél, hogy az OSZK KISZ alapszervezete a kerület jó alapszervezetei közé jusson. Ezt a célkitűzést szolgálják a rendszeres taggyűlések, a kéthetenkénti vezetőségi ülések, amelyek a tervezett programokról döntenek. A KISZ és a Szakszervezet kapcsolatát az Érdekvédelmi Bizottságnak a Szakszervezeti Bizottságban való részvétele biztosítja. Az OSZK Híradó szerkesztőségében is működik egy KISZ megbízott. Hasznos lesz a tervezett külső kapcsolatok (kerületi KISZ bizottsággal, a kerületi két nagy könyvtárral és a Pannónia Vállalattal) mielőbbi megvalósítása.

A politikai munka területén az ifjúságpolitikai határozat és a Pártkongresszus téziseinek feldolgozása mellett sor kerül az ifjúsági sajtó figyelésére, terjesztésére és a rádió ifjúsági műsorainak közös megvitatása. A tervek szerint a KISZ fiatalok oktatási programja dr. Bélley Pál elvtárs politikai szemináriumának folytatása mellett könyvtárismereti előadásorozattal és egy szakmai szemináriummal bővül, amelynek vezetését Róna-Tas András kandidátus, osztályvezető vállalta. A közös szórakozási és ismeretszerzési lehetőséget a kulturális program biztosítja a három könyvtár közös klubestjével, színházlátogatások és kirándulások szervezésével.

Az érdekvédelmi munka kérdőíves felméréssel indul. Az Érdekvédelmi Bizottság legalább havonta egyszer ülést tart, munkájában a napi problémák intézése mellett az elvégzendő felmérés eredményeire támaszkodik.

Várákozással nézünk elébe a tartalmas és igényes tervnek, amelynek megvalósítása a KISZ tagok aktivitásán múlik. Szeretnénk a jövő év elején a tagságot a lehetőségeinkhez mért legjobb eredményről tájékoztatni.

BELOHORSZKY MÁRIA

KLUBEST CSOKONAIVAL

Rendkívül kellemes estét töltöttünk a Józsefvárosi Ifjúsági Klubban szeptember 28-án, melyen könyvtárunkon kívül a Fővárosi Szabó Ervin - és az Országos Műszaki Könyvtár fiataljai vettek részt. A közös kulturális rendezvény célja az volt, hogy megismerjük, legalább részben a könyvtárunkkal szomszédos más könyvtárak fiataljait. Maga a klubhelyiség barátságos, meleg hangulatot árasztott, a zene pedig feledtette velünk a várákozás hosszú perceit.

A klubest irodalmi műsorral kezdődött, melynek első részében a Szabó Er-

vin Könyvtár műkedvelői nagy derűtséget keltő előadását láttuk. Ezt követően pedig a Csepeli Munkásotthon Irodalmi Szinpada adta elő Csokonai "Békaegésharc" című komikus eposzát, melynek színrevitelét elsőként mi tekinthettük meg. Érdekességként említem, hogy Csokonai maga is az antik görög mű latin fordítását dolgozta fel, mi pedig Bucz Hunor ujszerű rendezésében élvezhettük ezt a többszörösen átültetett, vérbő komikumot, ma is aktuális művet. (A Csokonai est az együttes 6 előadásból álló bérleti sorozatának első darabja, bemutatója Csepelen lesz október 9-én.) Az Irodalmi Szinpad egyik versmondója Misley Judit az OSZK munkatársa, ezen az esten az eposz ügyes és tehetséges narrátora volt.

A hosszú és tartalmas műsor okozta feszültséget a jó tánczene oldotta fel. A táncoskedvűek hamar megtalálták egymást, és a klasszikus művek értői és előadói a késő órákig ropták a táncot, énekeltek együtt.

Ugy érezzük valamennyien, hogy az est jól sikerült. Az ötlet, hogy az Irodalmi Szinpadot meghívjuk, bevált. Ilyent máskor is kellene csinálnunk.

MÉSZÁROS GYÖNGYI

KAMARAKÓRUS ALAKULT KÖNYVTÁRUNKBAN

Egy héttel ezelőtt alakult meg kamarakórusunk. Vezetője Párkai Istvánné karvezető, a Zeneműtár munkatársa. Két női és egy férfiszólamra való nép gyűlt össze, ez az arány különösen régi muzsika énekléséhez szerencsés. A kórus elsőnek Mozart Nocturne-kezt kezdett tanulni. Az ifjú karnagy éppen most válogatja az elkövetkezendő énekelni valót: ritkán hallott régi darabokat a Zeneműtár anyagából. Ezek a kórusművek bemutatásra várnak, az országban sehol másutt fel nem lelhetők. Egyedi helyzetéből adódóan különleges dolga és különleges lehetőségei vannak az új kamarakórusnak.

Itt adatik mindazok tudtára, akik szívesen jönnének énekelni, hogy a próbák kedden és pénteken reggel fél 8 órától fél 9-ig vannak a Zeneműtárban (VIII. Pollack M. tér 10. 1. em.) Semmiféle előzetes jelentkezés nem szükséges, csak be kell lépni az ajtón. KISZ-korúság és hibátlan lapról olvasási képesség nem elengedhetetlen feltétele a kórusba járásnak, csak a muzsika szeretete. - v.j.

